

УНИВЕРЗИТЕТ СИНГИДУМУ
ДЕПАРТМАН ЗА ПОСЛЕДИПЛОМСКЕ СТУДИЈЕ

СТУДИЈСКИ ПРОГРАМ
ПОСЛОВНА ЕКОНОМИЈА

ПРЕВЕНТИВА У ФУНКЦИЈИ УПРАВЉАЊА РИЗИЦИМА
ОСИГУРАЊА
МАСТЕР РАД

Ментор:

Проф. др Љиљана Јеремић

Кандидат:

Александра Милошевић

400431/2010

Београд, 2015.

1. Увод

1.1. Значај и актуелност истраживања

Тема превентиве у осигурању је увек веома значајна и актуелна. Она је увек важан саставни део осигурања, јер кроз превентиву доста утиче на управљање ризика. Превентива има свој друштвени развој од првобитне заједнице до данас. Превентива је пре свега значајна зато што време у ком живимо карактерише нагли развој свих врста производње, због сталног усавршавања и напретка постоје многе опасности пре свега у индустријској производњи.

Актуелност превентиве у осигурању се огледа у томе да је увек на првом месту заштита осигураника. Пре свега због тога што превентивне мере имају за циљ да смање опасност од настанка штете, а ако ипак до штете дође, да она буде минимална.

Овим радом указујемо на велики значај примене превентиве у осигурању, пре свега на жељу да се она примењује као што се то чини у развијенијим земљама Европе и света.

1.2. Полазишта предмета истраживања

Тема рада обухвата истраживање утицаја примене превентиве у осигурању, као један од најважнијих фактора спречавања настајања штета, тј. највећом могућом минимализацијом истих, управљања ризиком помоћу превентиве.

1.3. Циљеви истраживања

Улога и значај превентиве у осигурању је велика, циљ овог истраживања је да покаже у којој је мери то неопходно и важно, које резултате превентива може да да; колико превентива може да помогне у спречавању појаве настанка неких врста ризика. Такође, истражује се зашто осигурање као веома значајна привредна делатност може и мора кроз превентиву да јача улогу превентивних фондова. Предмет истраживања рада је истицање значаја превентиве, његова примена и спровођење мера превенције у заштити осигурања укупних друштвених интереса. Упознавање са основним субјектима одговорним за спровођење превентиве. Полазна хипотеза је утврђивање стандарда и процедура у

техничкој организацији спровођења заштите осигурања од изложености великом броју ризика, којима треба управљати и свести их на минимум.

1.4. Хипотезе истраживања

У процес истраживања можемо да кренемо са следећом генералном хипотезом која гласи: *за онолико колико се превентива не буде поштовала и примењивала, за толико ће утицати на мању могућност управљања ризиком, тј. довешће до веће опасности могућности настајања штета.*

Ову генералну хипотезу рашчлањујемо преко и помоћу следећих посебних хипотеза:

1. Превентива у Закону о облигационим односима и превентива у Закону о осигурању, у битном елементу детерминише понашање свих учесника на финансијском тржишту (пре свега на тржишту осигурања).
2. Због осигуравајућих друштава, а посебно због самих осигураника, веома је важно да се примењују наведени Закони, тј. пре свега да се поштује и примењује превентива.
3. За онолико колико се учесници (осигуравач и осигураник) етички и одговорно понашају (применом превентиве, односно управљање ризицима), за толико доприносе смањењу евентуалних штета.

1.5. Методи истраживања

Све изабране научне методе се потпуно заснивају на основним принципима рационалности, систематичности, док је примена извршена према теоријском и практичном делу рада. У раду се користе хипотетичко – дедуктивне методе: анализа, синтеза, спецификација, генерализација, дедукција и индукција.

У теоријском делу анализа докумената вршена је на основу анализе изворних докумената (нормативи за превентивну заштиту домаће и стране). Такође, анализа је обухватила и анализу секундарне грађе (анализа података и процедура за управљање ризицима у техничкој организацији осигурања).

Дедуктивна обрада коришћена је у завршном процесу доношења закључака у вези са предметом и циљем истраживања.

1.6. Структура рада

Први део

Представља уводни део у коме је дефинисан предмет истраживања, тема рада и начин на који ће бити одређен. Један део је посвећен објашњењу и упознавању са појмом и дефиницијом осигурања и ризиком, као и развојем превентиве. Потом се дефинишу потребе и циљеви превентивне делатности у друштву, с акцентом на законе у превентиви у осигурању и заинтересоване субјекте за превентиву.

Други део

У другом делу се дефинише (одређује) место и улога превентиве у осигурању и реосигурању. Који су циљеви управљања ризика важни (нпр. циљеви пре губитка и циљеви после губитка). Одређени аспекти односа осигурања и превентиве (опасност од пожара – противпожарна превентива; стимулисање осигураника за преузимање превентивних мера).

Управљање ризиком од пожара (правила и концепција систематске анализе); одлучивање о идеалним мерама заштите; технички системи за дојаву пожара у функцији смањења ризика.

Трећи део

У овом делу су приказани подаци о пословању друштава за осигурање (укупне премије). О Закону о ванредним ситуацијама.

Четврти део

У претпоследњем делу – делу пре самог закључка су представљени важни делови о Закону о заштити од пожара, његове основне одредбе, планирање и организовање заштите од пожара. И Закон о обавезном осигурању и Закон о безбедности саобраћаја.

Пети део

Уједино и последњи део рада чини закључак који представља резиме и доводи до потврде значаја превентиве у осигурању.

2. Појам и дефиниција осигурања

Постоје докази да су још пре 3000 година пре наше ере кинески трговци користили технике поделе ризика приликом превоза своје робе низ реку. Да би смањили утицај губитака на било ког појединца, трговци су увели план расподеле њихове робе на све бродове па су, тако када би се неки брод разбио, губитак делили сви и не би га сносио само један трговац.¹

Прве писане трагове о осигурању налазимо у Хамурабијевом закону у коме је постојала уредба о међусобној обавези учесника у трговачком каравану да надокнаде штету која је задесила неког од њих, у случају пљачке од стране разбојника.²

Живот је срачунати ризик. ³Allstate Insurance Company

Први сачувани уговор о осигурању пронађен је у Ђеновском нотарском архиву и датира из 1347. године, а ову нотарску исправу су касније замениле полисе.⁴ Поморско осигурање које се из Италије раширило у Енглеску је најстарије од свих модерних врста осигурања. То осигурање су давали појединци (а не компаније) на тај начин што би трговац или власинк брода који су желели да заштите (осигурају) свој брод или терет, припремао таблицу са подацима о броду, терету, одредишту и свим другим релевантним информацијама, а они који би прихватили да преузму део ризика потписали би се испод описа ризика и услова уговора. Та пракса "потписивања" уговора прерасла је у израз потписник (underwriter), односно осигуравач (преузимац ризика). Иначе, неколико поморских осигуравача издало је 1536. године у Лондону прву модерну полису животнх осигурања извесном W. Gybonns-у (полиса је била једногодишња на износ од 400 тадашњих фунти, који је на име накнаде и исплаћен пошто је осигураник преминуо у току те године).⁵

2.1. Појам осигурања

У основном смислу, осигурање је привредна услужна делатност која штити човека и његову имовину од последица дешавања бројних опасности. На тај начин се обезбеђује неопходна сигурност у привреди и друштву у целини. Уобичајно је да се осигурање посматра с три становишта, односно оно има три саставна дела: економски, правни и технички.⁶

¹ Emmett Vaughan, Therese Vaughan, *Основни осигурања – управљање ризиком*, Мате, Загреб, 2001., бр. стр 45

² Ј. Кочовић, П. Шулејић, *Осигурање*, Економски факултет Универзитета у Београду, Београд, 2002., бр. стр. 4

³ <http://www.allstate.com/> (22. XII 2014.)

⁴ Ибидем, бр. стр. 10

⁵ Ибидем, бр. стр. 47

⁶ Предраг Шулејић и други аутори, *Основи осигурања*, друго издање, Универзитет Сингидунум, Београд, 2009., бр. стр. 3

Осигурање је, према томе, економско – правни појам који прате многе научне дисциплине. У економији је то економска заштита људи од штетних дејстава и економских поремећаја у свим фазама друштвене репродукције. Што се тиче правног смисла, осигурање је предмет изучавања и у привредном праву (оснивање и правни положај организација за осигурање, организација и управљање, надзор и контрола, и сл.), затим у облигационом праву (закључивање и дејство уговора о осигурању, почетак и престанак уговора, исплата штета и сл.).

Данас је осигурање присутно у свим сегментима живота и у раду грађана и привредних субјеката, и због тога је објективно морало бити издвојено из других економских и правних наука, због мноштво различитих облика осигурања који захтевају посебан (специфичан) приступ. Осигурање је посебна научна дисциплина са развијеном теоријском основом, пратећим законодавством и праксом у целом свету.

2.2. Дефиниција осигурања

Има доста дефиниција осигурања, зависи од тога од кога потичу (да ли су у питању: правници, економисти или актуари). Због различитих приступа посматрања нема опште прихватљиве дефиниције. Због тога је од велике важности разумети суштину осигурања у одређеним условима са становишта економског или правног гледишта.

У економској теорији осигурање се најчешће дефинише као теорија потребе или теорија сигурности.

- Теорија потребе означава осигурање као привредну делатност која служи задовољењу економске потребе човека за заштитом од опасности која угрожава његову имовину или његову личност.
- Теорија сигурности се наставља на теорију потребе, тако што утврђује да ће уништена добра бити надокнађена.

Потстоје и дефиниције осигурања која су истовремено и економска и правна категорија. Између осталих, М. Dofrman наводи финансијску дефиницију осигурања као финансијског аранжмана за прераспodelу трошкова неочекиваног губитка и правну дефиницију осигурања као уговореног аранжмана којим једна страна (осигуравач) пристаје да надокнади губитак другој страни (осигуранику).⁷

Независно од свега наведеног, осигурање у суштини представља удруживање свих оних који су изложени истој опасности, с циљем да заједнички поднесу штету која ће задесити

⁷ Mark S. Dofrman, *Introduction to RiskManagment*, Prentice Hall, New Jersey, 2002, бр. стр. 2

само неке од њих. У складу са тим, осигурање је, неспорно, и делатност од посебног друштвеног значаја и интереса.

У литератури се, осим теорије потребе и теорије сигурности, наводе и следеће теорије: Теорија предузећа, Теорија компензације, Теорија ризичне заједнице, Теорија ризика, Теорија одштете и сл.⁸

Осигурање је данас, преваливши неколико миленијума развоја и прешавши више фаза, високоразвијена друштвена делатност, економска установа која надокнађује штете настале услед дејства рушилачких природних сила, несрећних случајева и многих других догађаја. Оно обезбеђује економску заштиту осигураницима, правним и физичким лицима, од штетних дејстава и поремећаја до којих долази настанком осигураног случаја или остварењем осигураног ризика. Појмови као опасност, ризик, штета, одштета, непосредно су повезани са појмом осигурања који у себи носи идеју сигурности. Премда ово опште значење сасвим добро илуструје сврху осигурања, код њега се у савременим условима не ради само о сигурности, већ и о још неким веома важним чиниоцима, на пример, о доприносу постојаности привредног и друштвеног процеса уопште.⁹

2.3. Ризик

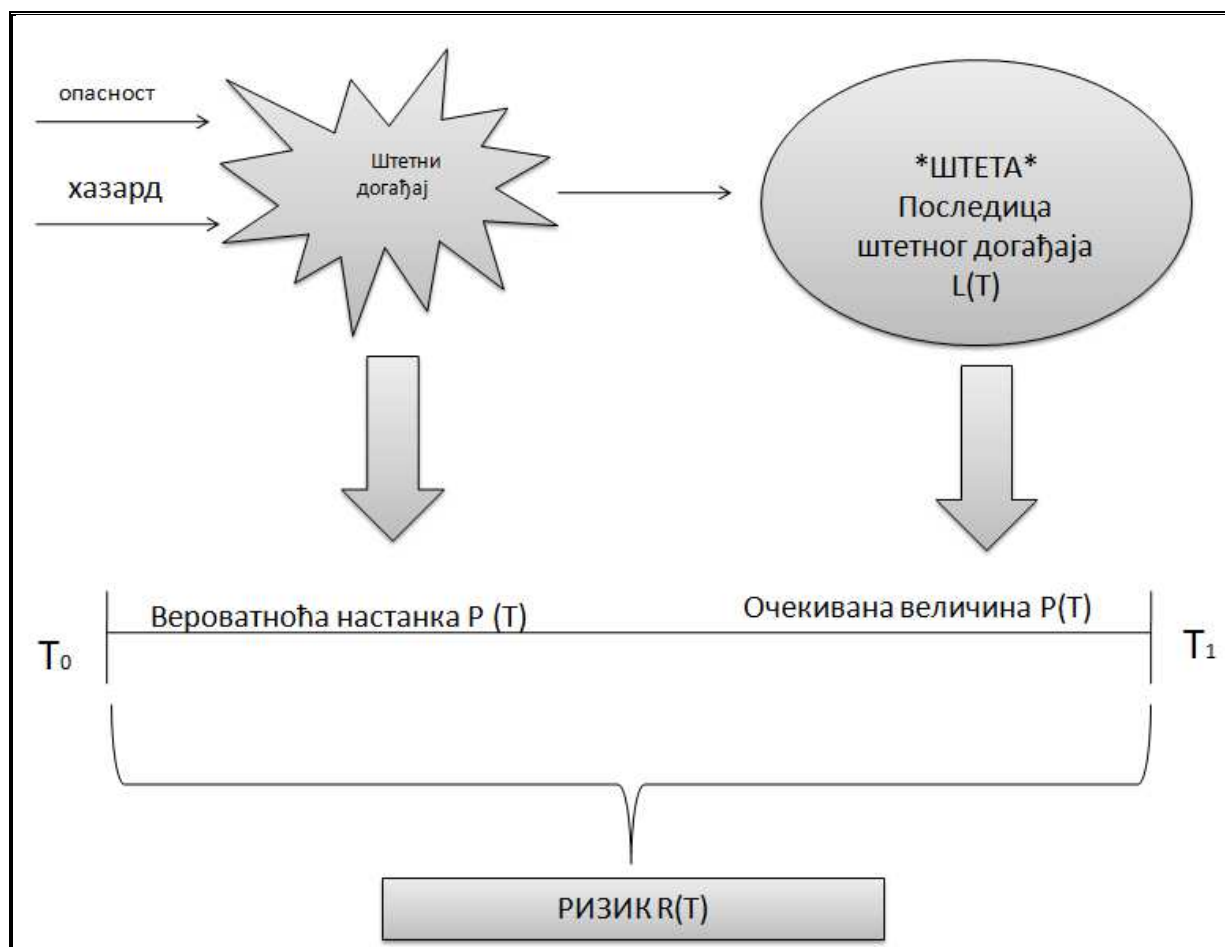
Ризик, тј. опасност, је основни чинилац, основна претпоставка, без чега осигурање не би ни могло постојати. Има низ различитих схватања ризика, што подразумева да не постоји његово општеприхваћено тумачење, односно одредба.

У свом основном значењу ризик је **опасност од настанка привредно или друштвено штетног догађаја који подразумева осигуравчеву обавезу да надокнади штету, односно исплати осигурану своту у складу са условима осигурања.** У највећем броју случајева привредна штетност присутнија је код не – животних, а друштвена код животних осигурања, премда границу између ове две врсте штетности није увек једноставно повући. У економској теорији појам ризика обухвата две равни: вероватноћу наступања и тежину последица неког догађаја.¹⁰

⁸ Ратибор Грујић, *Осигурање*, друго измењено и допуњено издање, Универзитет Браћа Карић, Београд, 2008., бр. стр. 14

⁹ Предраг Шулерић и други аутори, *Основи осигурања*, Оп. цит., бр. стр. 4

¹⁰ Небојша Жарковић, *Економика осигурања*, Универзитет Сингидунум, Београд, 2008., бр. стр. 45

Шематски приказ ризика (Слика 1)

Ако се појам ризик искаже математичком релацијом, она гласи:

$$R (T) = P (T) \times L (T)$$

Где је:

T – нежељени ризични или штетни догађај

R (T) – ризик од догађаја T

P (T) – вероватноћа да ће се догађај T и одиграти

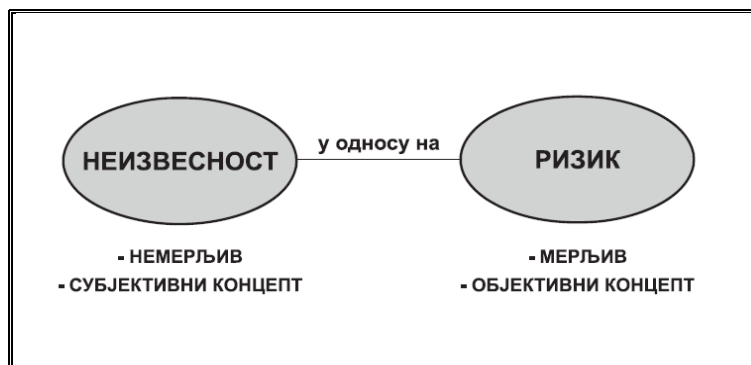
L (T) – величина штете коју би изазвао догађај T

Осигурање мора стално да се мења, тј. допуњава, јер је познато да се ризици развијају, тј. појављују се нове опасности, ризици постају сложенији. Нпр., индустрија предузима све веће пројекте, који су веома сложени, са техничког и економског становишта и често подразумевају значајан финансијски ризик. Стандарди осигурања нису увек адекватни кад је у питању покривање тих ризика. И због тога осигурање увек мора да напредује, да нуди нова решења, која су пре свега флексибилна.¹¹

Појмови повезани са ризиком:

- Незвеноост,
- Штета,
- Опасност,
- Хазард (физички, морални, законски...)
- Штетни догађај.

¹¹ www.munichre.com (10. XII 2013.)

Шематски приказ односа несигурности и ризика (Слика 2)

Економисти, статистичари, теоретичари банкари, осигуравајућа друштва – свако од њих на свој начин види ризик, тј. свако га дефинише различито. Ризик је између осталог дефинисан као: могућност губитка, вероватноћа губитка, неизвесност, одступање стварних од очекиваних резултата или вероватноћа било ког исхода који није очекиван.¹² Дакле, иако не постоји општа дефиниција ризика, постоје заједнички елементи у наведеним дефиницијама, а то су: неизвесност и губитак. Ризик се стога традиционално дефинише у односу на неизвесност и губитак. На основу заједничких елемената, Рејда¹³ дефинише ризик као неизвесност остваривања губитка. На пример, постоји ризик да ће путник погинути у саобраћајној несрећи због тога што постоји неизвесност, постоји ризик да ће пушач оболети од плућних болести због тога што постији неизвесност и постоји ризик да студент неће положити испит због тога што постоји неизвесност исхода. Значење неодређеног исхода садржано је у свим дефиницијама ризика. Ако постоји ризик, морају постојати бар два могућа исхода. Ако знамо да ће се губитак догодити, тада не постији ризик. Поред неизвесности, потребно је да најмање један од могућих исхода буде непожељан, а то може бити губитак у општем смислу или губитак нечега што појединац поседује.

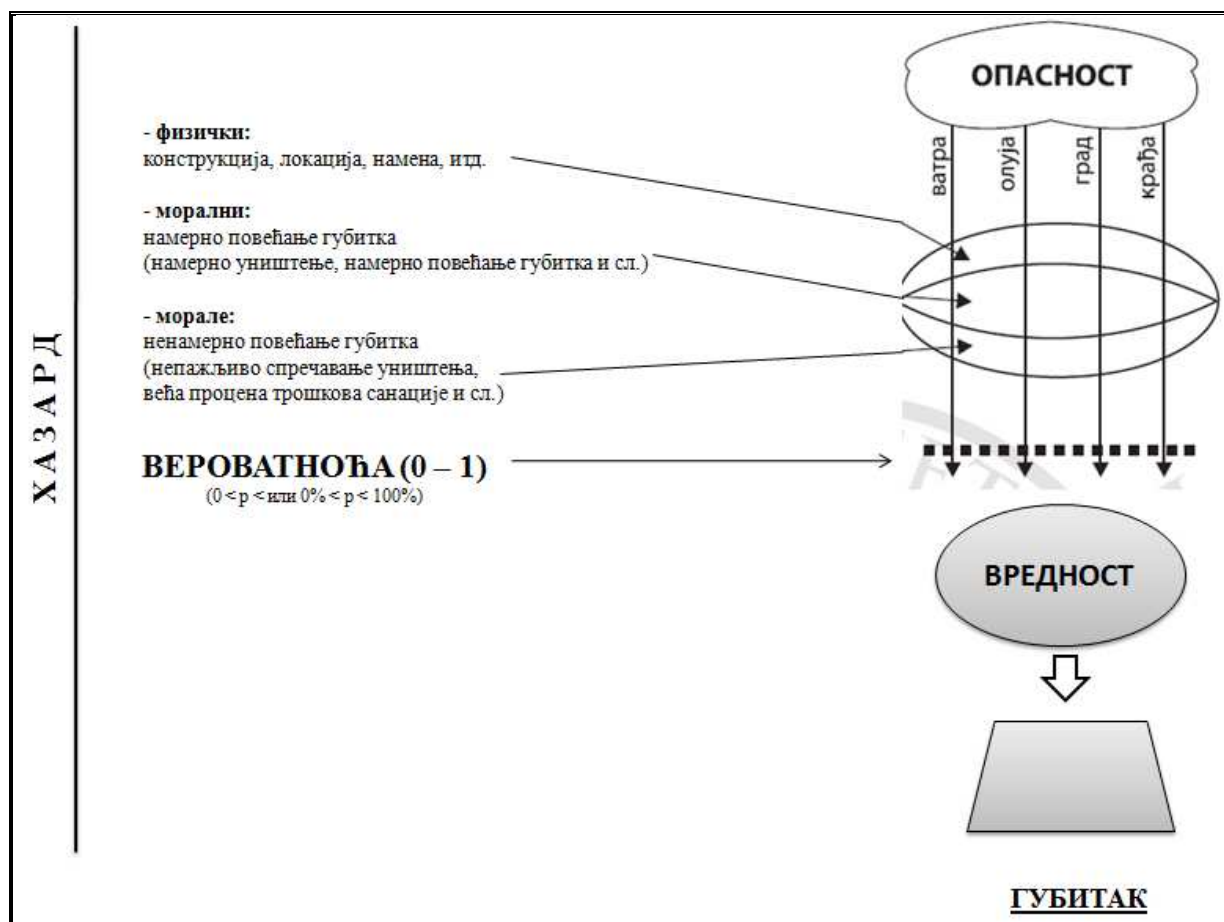
Када је реч о осигуравајућим друштвима, актуари предвиђају одређен број губитака и њихов износ, те наплаћују премију осигурања која се заснива на очекивањима. Тај исход који очекују осигуравајућа друштва представља износ предвиђених губитака, па је са становишта осигуравајућих друштава прихватљивија дефиниција да је ризик вероватноће негативног одступања губитака од очекиваног исхода.

¹² Emmett Vaughan, Therese Baughan, *Основе осигурања и управљање ризицима*, МАТЕ, Загреб, 1995. бр. стр. 4

¹³ George E. Rejda, *Principles of Risik Management and Insurance*, Addison Wesley, New York, 2005., бр. стр. 3

2.3.1. Хазард

Хазард је околност која повећава вероватноћу да дође до штете, односно то је околност која повећава било учесталост, било интензитет штете. Пример хазарда је непрописано чување лакозапаљивих течности у погонима, лоше улично осветљење у крају у коме се дешавају крађе и сл. Сама по себи ни једна од ових околности неће изазвати штету. Међутим, оне ће неку штету која би се догодила значајно повећати. На пример, пожар изазван у погону биће много већи због присуства лакозапаљивих течности, а крађе ће бити много учесталије ако је улично осветљење слабо. Значи, у основи хазард води ка опасностима. Међусобна повезаност ризика, опасности и хазарда приказана је на слици 3.

Веза ризик - опасност – хазард (Слика 3)

Физички хазард је физички услов који је последица материјалних карактеристика неког објекта, при чему те материјалне карактеристике повећавају вероватноћу да се нека штета догоди. Пример физичког хазарда је клизави пут који повећава вероватноћу да дође

до аутомобилске несреће која је последица судара који у овом случају представља опасност.

Морални хазард је неискреност или дефект у карактеру појединца што повећава учесталост или интензитет штете. Примери моралне опасности су разне врсте превара у осигурању да би се реализовала накнада из осигурања, подношење лажних затева, и сл. Овај хазард је присутан у свим формама осигурања и њега је тешко контролисати. Осигуравајуће компаније покушавају да контролишу морални хазард разним мерама, тј. пажљивим претпостављањем одговорности подносиоца пријаве за осигурање и путем успостављања различитих механизма у техници осигурања, као што су то одбици, периоди чекања, изузеци и доплаци.

Психолошки хазард је нехат или индиферентност према штети због постојања осигурања. Неки осигураници су непажљиви или индиферентни према штети јер имају осигурање. Примери ове врсте опасности обухватају нпр.: остављање кључева кола у упаљеним и незакључаним колима и самим тим повећање шанси лопову, остављање незакључаних пословних простора, складишта материјала и сл., што олакшава улаз провалника и сл.

Законски хазард карактеристичан је за правни систем или регулаторно огружење које повећава учесталост и озбиљност губитака. Примери су пресуде судова на огромне накнаде штете у случају осигурања од одговорности.

2.3.2. Врсте ризика

Као што не постији јединствена дефиниција ризика у осигурању, тако поједини аутори наводе различите врсте ризика.¹⁴ На пример Г. Е. Рејда разврстава ризике на: чисте и шпекулативне, основне и посебне, а наводи и предузетни ризик. Е. Vaughan и Т. Vaughan додају и финансијске и нефинансијске ризике и статичке и динамичке. Дакле, постоје:¹⁵

- Чисти и шпекулативни ризици,
- Основни и посебни ризици,
- Статички и динамички ризици
- Финансијски и нефинансијски ризици
- Предузетни ризици.

Чисти и шпекулативни ризик. Чисти ризик је ризик који има само два могућа исхода: први исход је губитак, а други исход је без губитка, тј. постији негативан исход (губитак) или неутралан исход (без губитка). Примери чистих ризика обухватају прерану смрт,

¹⁴ Јелена Кочовић, Предраг Шулејић, *Осигурање*, Економски факултет у Београду, Београд, 2002., бр. стр. 65

¹⁵ Предраг Шулејић, *Право осигурања*, Досије, Београд 2005., бр. стр. 83

оштећење имовине од пожара, муње, удара грома, поплаве, изливања реке и земљотреса. Шпекулативни ризик је ризик у којем су за разлику од чистог ризика оба исхода могућа – губитак и добитак. Дакле, постији вероватноћа губитка, али и вероватноћа добитка.¹⁶ На пример, ако инвестирате своју уштеђевину у куповину 100 обичних акција, можете остварити профит ако цене акција порасту, а ако се цене акција које сте купили смање, можете изгубити. Коцкање је други пример шпекулативног ризика. У коцкању је намерно створен ризик у очекивању губитка.

Основни и посебан ризик. Основни ризик је ризик који делује на целокупан економски систем или велики број појединаца или група унутар економског система. То су на пример хиперинфлација, циклична незапосленост, али и рат зато што је велики број појединаца обухваћен. Ризик природних масовних несрећа је други важан ризик. Олијни ветрови, земљотреси, поплаве и шумски пожари могу изазвати огромну штету на имовини и бројне смртне случајеве. Разлика између основних и посебних ризика заснива се на разлици у узроку и последицама губитака. Основни ризици укључују губитке чији ни узрок ни последица нису везани за појединца. Посебни ризици обухватају губитке који се јављају као последица појединачних догађаја, али не погађају групе или цео економски систем, већ само појединца. Дакле, за разлику од основног ризика који погађа већу групу или економски систем у целости, посебан ризик је такав ризик који делује на појединца. Посебни ризик обухвата саобраћајни удес, пљачку банке, као и пожар појединачне куће или стана.

Важно је разликовати основни ризик од посебног ризика због помоћи државе која може бити неопходна да би се осигурао посебни ризик. Социјално осигурање државни програми осигурања, као што су државне гаранције и субвенције, могу бити неопходни да би се осигурао основни ризик. Све то због чињенице да су основни ризици проузроковани изван контроле појединаца, а појединац трпи њихове последице. Сматра се да одговорност за преузимање таквих ризика треба да преузме држава, а не појединац. Приватна осигуравајућа друштва нису у стању да преузму основне ризике. На пример, ризик од незапослености не могу осигурати приватна осигуравајућа друштва, али од таквог ризика појединце може осигурати држава преко различитих програма надокнаде незапосленима. Колико деловање основних ризика може да буде катастрофално потврђују подаци у табели испод, десет катастрофалних штета изазваним деловањем основних ризика у САД од 1989. До 2001. године с негативним последицама на целокупан економски систем.

¹⁶ 6.George E. Rejda, Оп. Цит., бр. стр. 7

Ред. бр.	Датум	Опасност	Осигурана штета – губици осигураника (у милионима долара)	
			Износ у доларима када се штета догодила	Износ у доларима 2002. године
1.	Септембар 2001.	Светски трговински центар, Пентагон	20.300,0	20.620,9
2.	Август 1992.	Ураган Andrew	15.500,0	19.874,9
3.	Јануар 1994.	Земљотрес, Калифорнија	12.500,0	15.173,8
4.	Септембар 1989.	Ураган Хуго	4.195,0	6.086,1
5.	Септембар 1998.	Ураган Georges	2.900,0	3.215,7
6.	Јун 2001.	Тропска олуја Алисон	2.500,0	2.5395,5
7.	Октобар 2005.	Ураган Опал	2.100,0	2.478,9
8.	Септембар 1999.	Ураган Floyd	1.960,0	2.1165,5
9.	Март 1993.	Снежна олуја у 20 држава САД	1.750,0	2.178,7
10.	Октобар 1991.	Пожар у Калифорнији	1.700,00	2.245,4

10 највећих катастрофа у САД 1989-2001. (Табела 1)¹⁷

¹⁷ Robertt P. Hartwig (2001) *The Terrorist Attacks of September 11th 2001: Impact and Implications for the Insurance Industry*

Статички и динамички ризици. Динамички ризици су који су последица промене у економском систему. Најчешће те промене се односе на промену нивоа цена (инфлације или дефлације) укуса потрошача, прихода и величина производње. Ти ризици су последица дугорочних структурних прилагођавања, односно суботималне алокације ресурса, теже се могу предвидети него статички јер се најчешће не јављају у одређено време. Пошто се њихово појављивање не може прецизно утврдити, тј. не може се на време одредити када ће се појавити, динамички ризици се сматрају мањем предвидивим од статичких ризика мада њихово деловање може обухватити велику групу појединаца. Дакле, учесталост динамичких ризика се не зна, па се не могу предвидети ни могући губици.

Статички ризици подразумевају све ризике који ће се појавити мада не постоје промене у економском систему. Ако би се, примера ради, општи ниво цена, укуси потрошача као обим производње и прихода и ниво технологије задржали, поједини ризици, као што су природне опасности и непоштење појединаца утицали би на појави губитака. Међутим, за разлику од динамичких ризика, статички ризици се јављају предвидивим интервалима, тј. постоје одређене правилиности у погледу реализације губитака током времена, па су статички ризици предвидљивији него динамички.

Финансијски и нефинансијски ризици. Према најширем схватању ризика, ризик укључује ситуације у којима постоји изложеност неповољном исходу. Ниво одступања од неповољног исхода одређује ниво ризичности, а тај неповољан исход обухвата и финансијски губитак. Међутим неповољан исход не мора увек имати и финансијски губитак. Наиме, постоје елементи ризика који изазивају финансијске губитке и који не изазивају финансијске губитке.

Предузетни ризик релативно је нов термин који обухвата све важније ризике који се јављају у пословању предузећа. Та врста ризика обухвата чисте, шпекулативне, стратегијске ризике, ризике пословања и финансијске ризике. Сви наведени ризици су објашњени осим стратегијског ризика који представља неизвесност у погледу реализације финансијских циљева и инструмената предузећа. На пример, предузеће може да уведе нову пословну линију која може бити непрофитабилна и узроковати финансијске губитке због тога што су дугорочни циљеви као инструменти који ће подржати њихову реализацију лоше утврђени. Такође поменут је ризик пословања који произилази из пословања предузећа.

2.3.3. Методи управљања ризиком

Ризик представља оптерећење не само за појединца него и за друштво у целини. Међутим, постојање ризика мора се прихватити као чињеница и ризицима се мора управљати. Шта

би било кад би нека банка уложила свој портфељ само у ликвидне државне обвезнице које су готово неризична имовина, при чему малим предузећима и великим корпорацијама не би одобравала готовинске, потрошачке и комерцијалне кредите који су високоризична имовина. Тада би банка имала ниску профитабилност, што не би задовољило акционаре и депоненте. Да се то не би догодило, банке управљају финансијским ризицима и одобравају кредите и остварују високу профитабилност. Али, шта је са осталим врстама ризика. На пример, поједине основне ризике држава осигурава, али постоје врсте ризика за које су одговорни појединци који тај ризик преносе на шири скуп појединаца и тако ублажавају његово дејство. Пошто је за ризик повезана неизвесност, страх и брига, појединац избегава ризик управљајући њиме на неки од наведених начина:

- Избегава ризик
- Управљање губицима
- Задржава ризик
- Преноси ризик на друштво које није осигуравајуће друштво
- Осигурање

2.3.4. Ризик који је предмет осигурања

Ризик је незаобилазан у осигурању. Фактички, ако нема ризика, не може се закључити уговор о осигурању. Осигуравајућа друштва, наравно, осигуравају само чист ризик. То практично значи да се сви чисти ризици могу осигурати. Извесни услови, међутим, морају бити испуњени, пре него што се чисти ризик може осигурати код приватних осигуравајућих друштава. Са становишта осигуравајућег друштва, постоји шест неопходних услова да би се ризик могао осигурати:

- Мора постојати велики број јединица изложених ризику
- Губитак мора бити случајан и ненамеран
- Мора постојати могућност да се губитак одреди и измери
- Губитак не сме бити катастрофалан
- Мора постојати могућност да се одреди вероватноћа настанка губитка
- Премија мора бити економски изводљива.

Велики број изложених јединица први је услов да би ризик био предмет осигурања. Идеално, требало би да постоји велика група приближно сличних, мада не неопходно идентичних (једнаких) јединица које су изложене истој опасности или групи опасности.

Губитак мора бити непредвиђен и ненамеран. Други важан услов или захвет да би ризик био предмет осигурања јесте да губитак буде непредвиђен и ненамеран. Практично, губитак би требао да буде случајан и изван контроле осигураника. Дакле, ако би

осигураник намерно проузроковао губитак, не би га требало обештетити јер губитак није био непредвиђен и ненамеран.

Захтев или услов да губитак буде ненамеран и непредвиђен битан је из два разлога:

1. *Прво*, ако се исплати накнада за случај намерно изазваног губитка, морални хазарт осигураника ће се знатно повећати, а премија ће порасти као последица исплате накнаде губитка које су они намерно и свесно изазвали. Премија осигурања би расла због тога што би се полисе осигурања релативно мање куповале, а осигуравајућа друштва у том случају не би имала довољан број јединица изложених ризику, па би им било теже предвидети будуће губитке.
2. *Друго*, губитци морају бити непредвиђени зато што се закон великих бројева заснива на случајним догађајима. Намерно проузрокован губитак није случајан догађај јер осигураник зна када ће се губитак догодити. Дакле, предвиђање губитка може бити веома непрецизно ако постоји велики број намерних и планираних догађаја.

Мора постојати могућност да се губитак одреди и измери. Трећи услов да би ризик био предмет осигурања јесте могућност да се губитак одреди и измери. То значи да губитак треба предвидети са аспекта узрока, времена и места. Основна предпоставка да се губитак одреди и измери јесте да осигуравајуће друштво може да одреди колика треба да буде накнада из осигурања за штету (губитак) која је покривена полисом.

Губитак не сме бити катастрофалан. Четврти услов да ризик буде предмет осигурања јесте то да губитак који је узрокован деловањем ризика не сме деловати на огроман број изложених јединица, на пример на 90% јединица изложених ризику.

Мора постојати могућност да се одреди вероватноћа настанка губитка. Да би ризик био предмет осигурања мора да постоји могућност да се израчуна вероватноћа настанка губитка, односно штете. Осигуравајуће друштво мора бити у могућности да са одређеном прецизношћу израчуна оба важна елемента губитка – и просечну учесталост појављивања губитака и просечну величину могућих губитака. То је неопходно, због тога што се мора наплатити од осигураника одговарајућа премија (премија прилагођена ризику) да би се могли исплатити сви одштетни захтеви и пратећи трошкови да би осигуравајуће друштво остварило добит.

Премија мора бити економски изводљива. Коначно, да би ризик био предмет осигурања, премија мора бити економски изводљива. Осигураник мора бити способан да плати премију. Такође, да би се осигуравајућем друштву исплатила трговина полисом осигурања, наплаћене премије морају бити мање од номиналне вредности полисе или осигуране суме на полиси. Имати економско изводљиву премију, значи да вероватноћа настанка губитка мора бити релативно ниска.

Анализа ризика од пожара и ризика од незапослености

Да бисмо разумели под којим условима поједини ризици могу бити предмет осигурања приватних осигуравајућих друштава, најбоље је применити те услове на поједине ризике. Анализирајмо ризик од пожара и ризик од незапослености.¹⁸

Ризик од пожара може бити предмет осигурања у приватним осигуравајућим друштвима јер испуњава све наведене услове. Предвидети незапосленост је врло тешко због различитих врста незапослености и различитих квалификација. На пример, постоје, висококвалификовани, полуквалификовани и неквалификовани запослени. Поред тога, стопа запослености не зависи само од квалификованости и професије запослених него и од догина, пола, образовања и брачног статуса, као и државе и места у коме је пребивалиште запосленог, али и од мноштва осталих чинилаца, међу којима су различити државни програми и економска политика и инструменти који се примењују ради смањења незапослености. Практично, трајање незапослености варира од групе до групе. Такође, услед високе незапослености, тј. великог броја незапослених и могућности да и запослени радници постану незапослени, могућа је (катастрофална). За појединца катастрофална штета настаје у моменту када изгуби посао, а за осигуравајуће друштво када остајање без посла постане масовно. Вероватноћу губитка услед незапослености тешко је прецизно одредити. Због свих наведених разлога, ризик незапослености није предмет осигурања приватних осигуравајућих друштава.

Услови	Да ли ризик од пожара задовољава наведене услове?
Велики број јединица изложених ризику	Да, постоје бројне јединице које су изложене ризику од пожара.
Случајна и намерна штета/губитак	Да. Уз изузетак намерног подметања пожара, већина штета проузрокованих пожаром случајна је и ненамерна.
Штета се може одредити и измерити	Да. Ако постоје неслагање око исплаћеног износа накнаде из осигурања, полиса осигурања постаје предмет спора осигураника и осигуравајућег друштва.
Штете/губици који нису катастрофални	Да. Чак и када се догоде катастрофални пожари, не оштете се истовремено све јединице изложене ризику од пожара.
Израчунавања вероватноће губитка/штете	Да. Вероватноћа настанка, тј. избијања пожара може се израчунати, а просечна величина губитка у случају пожара може се проценити унапред.
Економски изводљива премија	Да. Премијска стопа, примера ради, у САД износи 100€ по осигурању од пожара, а то је релативно ниска премијска стопа.

Ризик од пожара као предмет осигурања приватних осигуравајућих друштава (Табела 2)¹⁹

¹⁸ Синиша Остојић, *Осигурање и управљање ризицима*, Дата статус, Београд, 2007., бр. стр. 66

Услови	Да ли ризик од пожара задовољава наведене услове?
Велики број јединица изложених ризику	Не у целости. Мада постоји велики број запослених, незапосленост је тешко предвидети зато што постоје различите врсте незапослености и квалификованости незапослених.
Случајна и намерна штета/губитак	Не. Запослени могу и својом вољом напустити предузеће и постати незапослени, тј. могу бити незапослени својом вољом.
Штета се може одредити и измерити	Не у целости. Ниво незапослености може се одредити, али губитак је тешко измерити. Поједини незапослени су незапослени својом вољом.
Штете/губици који нису катастрофални	Не. Резултат неколико рецесионих периода познатих до сада, нарочито 1929 – 1933, били су катастрофални губици због незапослености.
Израчунавања вероватноће губитка/штете	Не. Различите врсте незапослености посматране генерално не омогућавају да се правилно процени вероватноћа настанка губитка.
Економски изводљива премија	Не. Негативан избор, морални хазард и доприноси за превенцију не могу дати јасну економску изводљиву премију.

Ризик од незапослености као предмет осигурања приватних осигуравајућих кућа (Табела 3)

¹⁹ Ибидем бр. стр. 67

3. Развој превентиве

Превентива има свој друштвени развој од првобитне заједнице до данас. Данас, као последица сталне технолошке еволуције сваки је дан очигледнији један импресиван индустријски развој усавршених техника, које стварају продукте и процесе максималне користи за човечанство, али пуни стално нарастајућег и перманентног присуства опасности.²⁰

Време у коме живимо карактерише нагли развој свих врста производње. Велики број производа може на различит начин бити опасан за човека, његову имовину и животну средину. Због сталног усавршавања и напретка постоје многе опасности током различите индустријске производње. Велики ризици су веома чести и резултат су огромне концентрације различитих материјалних вредности на малим површинама. Највише опасности има у следећим индустријама: петрохемијска, хемијска, дрвно – прерађивачка, нуклеарна итд.

Углавном се данас већина слаже да су фундаментални циљеви превентиве следећи:

- предупређење штетног догађаја, односно онемогућавање његовог остварења,
- смањење последица штетног догађаја, односно минимизација економских последица.

Због тога је превентива једна од кључних ствари, јер она тежи да избегне остварење штете или бар да смањи њене ефекте у случају њеног остварења. Што би значило да треба анализирати феномен ризика са свих његових аспеката, као и испитивање и истраживање адекватних средстава за неутралисање склоности ка губицима. Превентива је претходна заштитна активност у циљу предупређења и/или стварања услова за бољу одбрану од нежељеног догађаја који је вероватан.

Исправност постављања поменутих циљева сматра се да лежи у етичким, техничким, економским, социолошким и еколошким разлозима.

Између осталог, економисти и стручњаци за превентиву деле следеће мишљење које је засновано на основним принципима: цена нових инсталација и допуњавања новим постројењима за превентиву је веома мала према укупној цени инвестиција.

²⁰ Никола Клеут, *Противпожарна превентива*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1997., бр. стр. 1

3.1. Потреба и циљеви превентивне делатности у друштву

Превентивне мере против штете имају за циљ да смање опасности од настанка штете на одређеном објекту. Све законом прописане мере служе тој намени. Због тога је веома важно поштовати све законом прописане мере које служе тој намени. Прописи који се односе на конструкцију и концепцију зграда, грађевински материјал, електричне инсталације, грејање и вентилација, разврставање уређаја у производњи итд., сви ови прописи имају за циљ осигурање од могућности настанка штете и ограничавање штете на минимум, ако до ње ипак дође.

Идеални циљеви у превентивној делатности не постоје, они се не могу постићи, али потпуна заштита против неких опасности је могућа и то онда када уклонимо поједине узроке настанка штете. Нпр., ту се мисли на то да се настанак пожара спречи уклањањем запаљивих и експлозивних материја из угрожених објеката или просторија.

Заштита од пожара и експлозија је обично тако сложена да је потребно планирање. За изградњу нешто већег стамбеног објекта, пословног, производног, складишног и сличног објекта, а поготово комплекса ових објеката потребно је планирање у неколико нивоа. За изградњу индустријских зона и насеља планирање је још сложеније. Многе функције заштите од пожара и експлозије планирају се на нивоу града, а затим и државе.²¹

Економичност захтева да издаци/трошак за заштиту од штете мора да оправда вредност очуваног, што значи, да превентивне мере зависе од значаја објекта и врсте ризика, односа између нужних трошкова за очување добра, и достигнутих ефеката због смањења ризика. Важно је да превентивне мере не буду превише скупе, због тога је подесна стручна анализа са становишта користи које доносе превентивне мере. У тој анализи, која је обављена на основу предходне оцене ризика, мора да прикаже оптимум мера за спречавање штете на објекту или групи објеката. Репресивне мере морају бити планиране у разумним границама, у којима још можемо очекивати корисне ефекте тих мера.

3.2. Превентива – закони

3.2.1. Превентива у закону о облигационим односима

У закону о облигационим односима не говори се изречито о превентивној функцији у осигурању, што је природно и разумљиво, обзиром на суштину и предмет регулисања облигационих односа. Међутим, из појединих чланова овог закона се види да законодавац,

²¹ Ибидем, бр. стр. 178

и у овим односима, поједина питања превентивног карактера регулише снагом закона и не оставља слободу уговарања. Ту је уговарач осигурања дужан да пријави све околности које су значајне за оцену ризика. Такође, осигураник је обавезан да обавести осигуравача о променама ризика, ако до њих дође.

Ова материја регулисана је чланом 907. до 911. и 914. до 918. Закона. Посебно се у члану 926. регулише питање међусобних права и обавеза осигураника и осигуравача у спречавању осигураног случаја и спасавања. Према овом члану, осигураник је дужан да предузме: прописане, уговорене и све остале мере потребне да се спречи наступање осигураног случаја. То значи, да предузме законом, техничким прописима и стандардима прописане мере за спречавање настанка: пожара, експлозије, лома и других опасности на осигураној имовини. Законодавац предвиђа и право осигуравача да смањи своју обавезу накнаде штете за онолико, за колико је настала већа штета због неоправданог неиспуњавања прописане, односно уговорене обавезе. С друге стране, осигуравач је у обавези да накнади трошкове, губитке и друге штете проузроковане разумним покушајем да се отклони непосредна опасност, односно ограничене штетне последице наступања осигураног случаја, односно ризика. Ова обавеза осигуравача постоји и онда када су ти покушаји остали без успеха.²²

3.2.2. Превентива у закону о осигурању

На сличан начин као и Закон о облигационим односима и Закон о осигурању (*"Службени гласник РС"*, бр. 55/2004, 70/2004, 61/2005) такође прецизно регулише место, улогу и значај превентиве већ кроз дефинисање саме делатности осигурања за коју је у члану два Закона каже: "Делатност осигурања чине послови осигурања, послови саосигурања и послови реосигурања, као и послови непосредно повезани са пословима осигурања."²³

Важно је истаћи да у Закону није императивно постављен захтев за формирање фонда превентиве. Наведено је да се премија осигурања састоји од: функционалне премије и режијског додатка. Функционална премија састоји се од техничке премије, а може садржати и допринос за превентиву, ако је урачунат у премију осигурања.

Међутим Закон, подзаконска акта и одлуке обавезују осигуравачима да идентификује, процењује и мери ризике којима је изложено у свом пословању и да управља тим ризицима на начин којим ће се обезбедити трајно одржавање степена изложености ризицима на начин којим ће се обезбедити трајно одржавање степена изложености ризицима на нивоу који неће угрозити имовину и пословање друштва, односно који ће обезбедити заштиту интереса осигураника, корисника осигурања, трећих оштећених лица

²² Ратко Вујовић и Љиљана Капицић, *Превентива у осигурању*, Универзитет Сингидунум, Београд, 2008., стр. бр. 5

²³ Ибидем, бр. стр. 6

и других поверилаца друштва. Друштво је такође дужно да својим актима пропише, организује и примени управљање ризицима које ће омогућити свеобухватно и превентивно идентификовање ризика, као и њихово мерење и процену.

Осигуравајуће компаније диверзификацији инвестиционих активности имају ограничене могућности, па су због тога принуђене да конзервативније улажу у хартије од вредности. Другим речима, приликом формирања портфоила осигуравајуће компаније покушавају да елиминишу ризик улагања у чему им помаже регулатива Народне банке Србије. Према одлуци Народне банке Србије свака осигуравајућа компанија је у обавези да формира техничку резерву чије су могућности улагања на финансијском тржишту дате у следећој табели.

Техничка резерва		
	Животна осигурања	Не-животна осигурања
Акције	до 35%	до 35%
Обвезнице	до 30%	до 20%
Некретнине	до 30%	до 15%
депозити	до 35%	до 40%

Табела бр. 1 - Одлука о ограничењима појединих облика депоновања и улагања техничких резерви и о највишим износима пјединих депоновања и улагања гарантне резерве друштва за осигурање (на снази од 12. априла 2008. године) (Табела 4)²⁴

Осигуравајуће компаније које послују на домаћем тржишту своја слободна новчана средства су до 1. I 2007. године морале да улажу искључиво на домаће тржиште, а почевши од 2007. године уз одобрење Народне банке Србије, свој слободни капитал (у висини од 20% основног капитала) могу депоновати и улагати у иностранство.

²⁴ www.nbs.rs (10. XII 2014.)

4. Заинтересовани субјекти за превентиву

Могу се предузети различите врсте превентивних мера, у зависности од врсте предмета осигурања и опасности које могу проузроковати штету, на неколико различити нивоа:

- на нивоу осигураника,
- на нивоу осигуравача и
- на нивоу државе, односно њених тела.

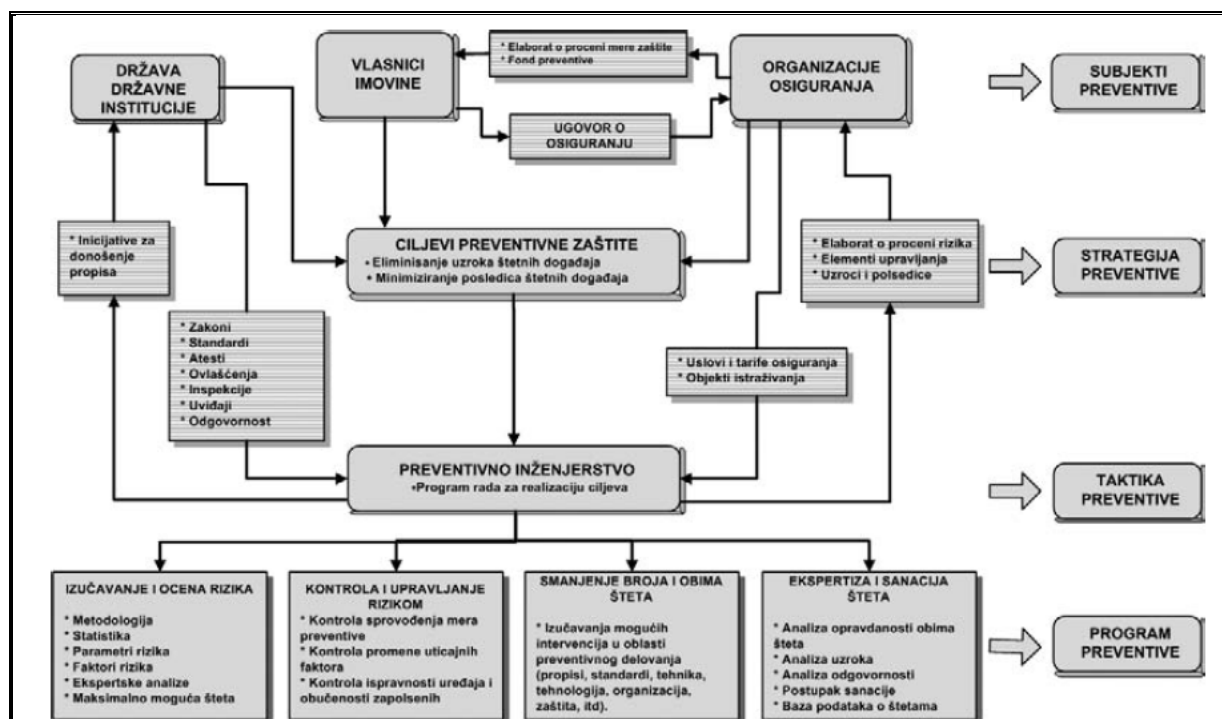
Постоји много разиличитих превентивних мера, што зависи првенствено од предмета који се осигуравају, ту се мисли на ствари, лица и разне врсте одговорности; и од опасности, ту се мисли на ризик, који је обухваћен осигурањем.

Што значи, да су заинтересовани субјекти за превентиву следећи:

- 1) држава и државне институције,
- 2) власници имовине и
- 3) осигуравајућа, односно реосигуравајућа друштва.

Важно је да се предузећа која су финансијски стабилна, се најбоље могуће превентивно штите од свих опасности. Највише од опасности настанка пожара, тако што се обезбеђују птовипожарном заштитом, системима за детекцију пожара (техничким системима за дојву и гашење пожара)... Како би задовољили међународно признате пожарне стандарде и управљали ризиком колико год је то могуће.²⁵

²⁵ www.swissre.com (10. XII 2014.)

Заинтересовани субјекти за превентиву (Слика 4)

4.1. Превентивне мере на нивоу државе и државних институција

Мере превентиве које се доносе на нивоу државе имају шири друштвени интерес и спороводе се на одређеним подручјима, увек са основним циљем смањења штете и губитка. У неким од њих, финансијски суделују и осигуравачи на основу одређених законских прописа и одлука, донесених на нивоу државних органа.

На нивоу државе, начин на који субјекти учествују на превентиви, састоји се у следећем:

- врши се подела и координација активности свих субјеката чији рад треба да резултира смањењем штета;
- доноси прописе и стандарде у одређеним областима и делатностима у којима превентива заузима посебно место, као нпр.:
- закон о заштити од пожара, закон о безбедности и здрављу на раду, закон о безбедности у саобраћају, закон о екологији, закон о елементарним непогодама и низ других;

У Закону о заштити од пожара, у члану четири, између осталог стоји следеће: скупштина општине својом одлуком доноси план заштите од пожара. Полазећи од стања и процене

угрожености од пожара садржи нарочито следеће: мере за отклањање недостатака и унапређење стања заштите од пожара, са планом снабдевања водом, путевима, пролазима и прилазима, са дејством ватрогасних јединица, заједничким условима за деловање ових јединица, цивилне заштите, системом веза и начином обавештавања и поступком у случају пожара, начином обуке грађана и динамиком извршења мера и организације заштите од пожара; организацију територијалних ватрогасних јединица, као и потребе и могућности оснивања добровољних ватрогасних јединица; финансијска средства потребна за извршење мера и организацију заштите од пожара са динамиком реализације, и графичку документацију.²⁶

- стандарди и технички нормативи као нпр. Правилник о техничким нормативима за заштиту високих објеката од пожара, за заштиту складишта (пожарно оптерећење ЈУС У.Ј1.030), Правилник о техничким нормативима за хидрантску мрежу за гашење пожара (проток воде кроз млазницу ЈУС.ЗЦ1.050), Правилник о обавезном атестирању елемената типских грађевинских конструкција на отпорност према пожару и о условима које морају испуњавати овлашћене организације за атестирање (степен отпорности према пожару ЈУС.У.Ј.240); Испитивање отпорности према пожару. Елементи грађевинских конструкција ЈУС ИСО 834), Правилник о техничким нормативима за стабилне инсталације за дојаву пожара, Правилник о изградњи постројења за течни нафтни гас и о ускладиштавању и претакању течног нафтног гаса, као и низ других техничких прописа норматива и стандарда.

Заштита складишта. Складишта се могу класификовати према: врсти робе, начину складиштења, простору складиштења, трајању складиштења. Споменућемо само складиштење запаљивих течности. Складиштење запаљивих течности је релативно опасан поступак уколико се на складишту обавља претакање, складиште веће количине горива у надземним резервоарима изложеним сунцу и сл. за веће количине – до 200 l - користе се посебни метални ормани са полицама за смештај конезерви, балона, боца, бачви или једног бурета. *Потреба за хидрантском мрежом за гашење пожара.* Јавна водоводна мрежа треба да прати изградњу грађевинског објекта свих намена, а капацитете изворишта воде, појединих сегмената мреже, па и локалне мреже треба тако димензионисати да на сваком хидранту на улици постоји могућност да се добије довољна количина воде за гашење просечног средњег (величина жаришта око 50m²) пожара у трајању од најмање два сата. *Отпорност према пожару грађевинских елемената и конструкција.* У ЈУС ИСО 834 дефинисано је да се узроци за испитивање изводе као што се и уграђују (нпр. ако је стуб који се уграђује у објекат висине 3m, онда би било коректно да и узорак има ту висину, оптерећује се силама тако да се у њему створи иста слика напона у попречном пресеку итд.). Ако је у објекту греда, нпр., дужине 12m, а пећ има

²⁶ "Службени гласник СРС", бр. 37/88, "Службени гласник РС", бр. 53/93, 67/93, 48/94, *Закон о заштити од пожара*, члан 4.

највећу димензију 4m, испитује се умањени узорак, али се при томе делује таквим силама које ће створити исте напоне.²⁷

- О држава преко својих закона регулише рад одређених инспекција, као што су инспекција у области пожара, заштите на раду, саобраћаја, здравља, екологије и др., које између осталог врше контролу и спровођење мера заштите.
- О држава кроз дугорочне програме научно – истраживачког рада подстиче истраживачко – развојне активности на пољу ризика и превентиве. Итд.

Држава је такође, одредбама Закона о заштити од пожара створила обавезу осигуравачима за издвајање одређеног процента (6%) од наплаћене премија за пожарне ризике, за финансирање ватрогаства – ватрогасни допринос. Развијене државе запада организују националне савете за безбедност и заштиту у оквиру којих се утврђује дугорочна стратегија и задаци, на смањењу ризика и штета, нпр. ризици пожара, лома, ризици штета у саобраћају. У нашој земљи то, нажалост није пракса.

4.2. Превентивне мере на нивоу власника имовине

Могу се предузети веома различите превентивне мере, све зависи од предмета који се осигурава и опасности, тј. ризика од којих се пружа економска заштита. Ове мере се предузимају због тога да би се највише могуће смањила вероватноћа настанка одређене опасности на предметима који су осигурани.

Премијска стопа (или премија) треба да буде одраз тежине ризика, а тежина ризика изражена у висини премијске стопе код неких опасности (ризика) у неким врстама осигурања значајно зависи од предузетих мера заштите. Тако се нпр. код осигурања од пожара и неких других опасности основна премијска стопа може у конкретном случају смањити и до 50%, ако је осигураник предузео одређене превентивне мере (чуварска служба, видео надзор, стабилни системи за гашење пожара, јављачи пожара...)²⁸

Осигуравачи све випе економски стимулишу одређене превентивне мере нижим или вишим премијским стопама, односно премијама осигурања.²⁹

Већина пожара (око 90%) настане људском непажњом, још чешће због незнања, због небриге, због лошег избора технолошког процеса, због непридржавања мера заштите итд. Због свега претходно наведеног, веома је важна превентива у заштити од пожара. Превентиву пожара чини низ активности у спречавању настанка пожара и мера које имају

²⁷ Никола Клеут, *Противпожарна превентива*, Оп. цит., бр. стр. 96, 165, 171, 172 и 173

²⁸ Ратко Вујовић и Љиљана Капицић, *Превентива у осигурању*, Оп. цит. бр. стр. 10

²⁹ Миле Бијелић, *Осигурање и реосигурање*, Теџтус, Загреб, 2002.

за циљ припремање људи и објекта за стварање повољнијих услова да се пожар брже локализује и угаси, али пре свега да се противпожарном превентивом минимализује ризик да до пожара уопште и дође.

За едукацију у циљу спречавања настанка и гашења пожара користи се и данас представа "пожарног троугла". Тако се често тумачи да је потребно избећи присуство извора паљења па да до горења не дође, односно ако је до пожара дошло, да се даљи процес може пригушити спречавањем довода оксидатора. Тада се каже да је пожарни троугао "отворен", па нема услова за даље горење.

Класична представа услова паљења (Слика 5)³⁰

Тек када је детаљније упознат процес горења, могла се развити превентива пожара, посебно у оним амбијентима где једновремено постаје лако запаљиве материје и извори паљења.

Данас се сматра да заштита од пожара обухвата три комплекса:

- 1) превентивне активности – све што се предузима пре настанка пожара,
- 2) противпожарну заштиту (ватрогаство) – предузима се у току пожара и

³⁰ Никола Клеут, *Противпожарна превентива*, Оп. цит. бр. стр. 12

- 3) активности после пожара (истраживање узрока пожара, евиденција и аналитика о пожарима, лечење и санација штета, судски поступак итд.).³¹

4.3. Превентивне мере на ниву осигуравача и реосигуравача

Интерес за смањење ризика и за реализацију конкретних активности у том правцу, посебан интерес, пре свега имају друштва за осигурање и реосигурање. Због тога што, управо они, што им је у природи свог посла, треба насталу штету и да плате. Закон о осигурању им налаже и обавезује их на предузимање мера за спречавање и сузбијање ризика који угрожавају осигурану имовину и лица.

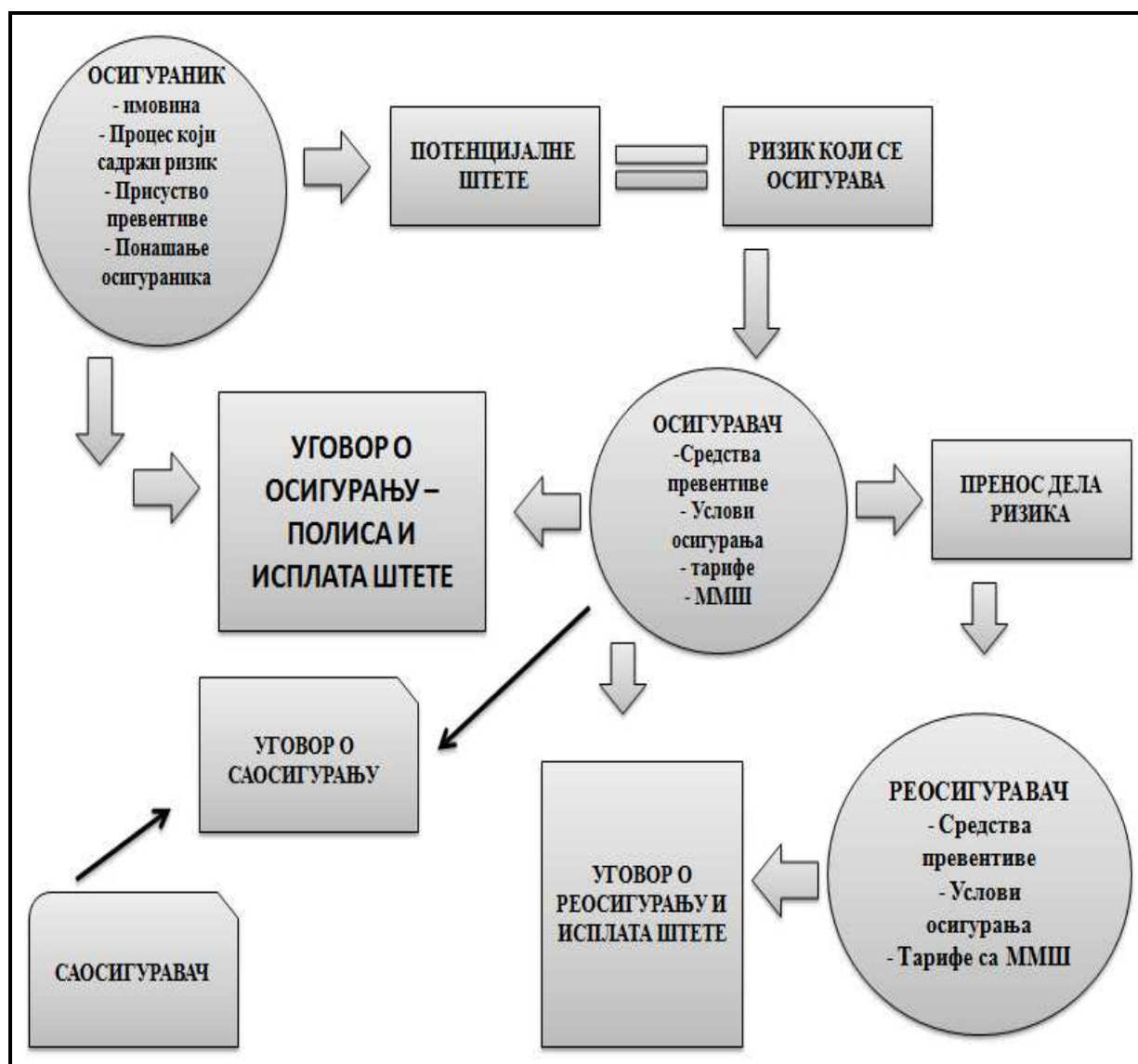
Приступи у управљању ризицима, посебно они савремени, нарочито кроз процес изравнавања ризика, унапређују систем осигурања у целини и дају му нови квалитет. Да би се боље објаснио појам превентиве у осигурању као делатност, добро је поћи од основних принципа на којима осигурање треба да почива. Ти принципи могу да се дефинишу као:³²

- 1) *Принцип довољности техничке премије* – подразумева се да збир техничких премија код закључених осигурања у посматраном временском периоду треба да је већи или једанак од збира свих реализованих штета.
- 2) *Принцип индивидуализације тј. корелативности премије и ризика* – овај принцип подразумева да се обезбеди веома битан услов у спровођењу и закључивању осигурања, а то је да се увек мора тежити да утврђена премија буде примерена адекватности ризика, што значи да већем ризику треба да одговара и већа премија, а мањем ризику, мања премија.
- 3) *Принцип стимулације и дестимулације осигураника на жељено понашање* – осигуравачи при закључивању уговора о осигурању сагледавају стање ризика, штете које су се реализовале на таквим или сличним ризицима у прошлости, сагледавају стање примењених мера заштите и стимулишу осигуранике који се понашају у складу са валститим интересима и жељама. С друге стране, економски разлози захтевају да осигуравач предузима мере које су дестимулативног карактера и које се односе на повећање цене осигурања, због настојања превентивних мера заштите на осигураном ризику, што самим тим повећава и сам ризик који осигуравач носи.
- 4) *Принцип коректне надокнаде штете осигуранику* – свакако да је принцип коректне надокане штете осигуранику један од темељних принципа осигурања. Осигураник

³¹ Никола Клеут, *Противпожарна превентива*, Оп. цит., бр. стр. 12

³² Ратко Вујовић и Љиљана Капицић, *Превентива у осигурању*, Оп. цит., бр. стр. 11, 12 и 13

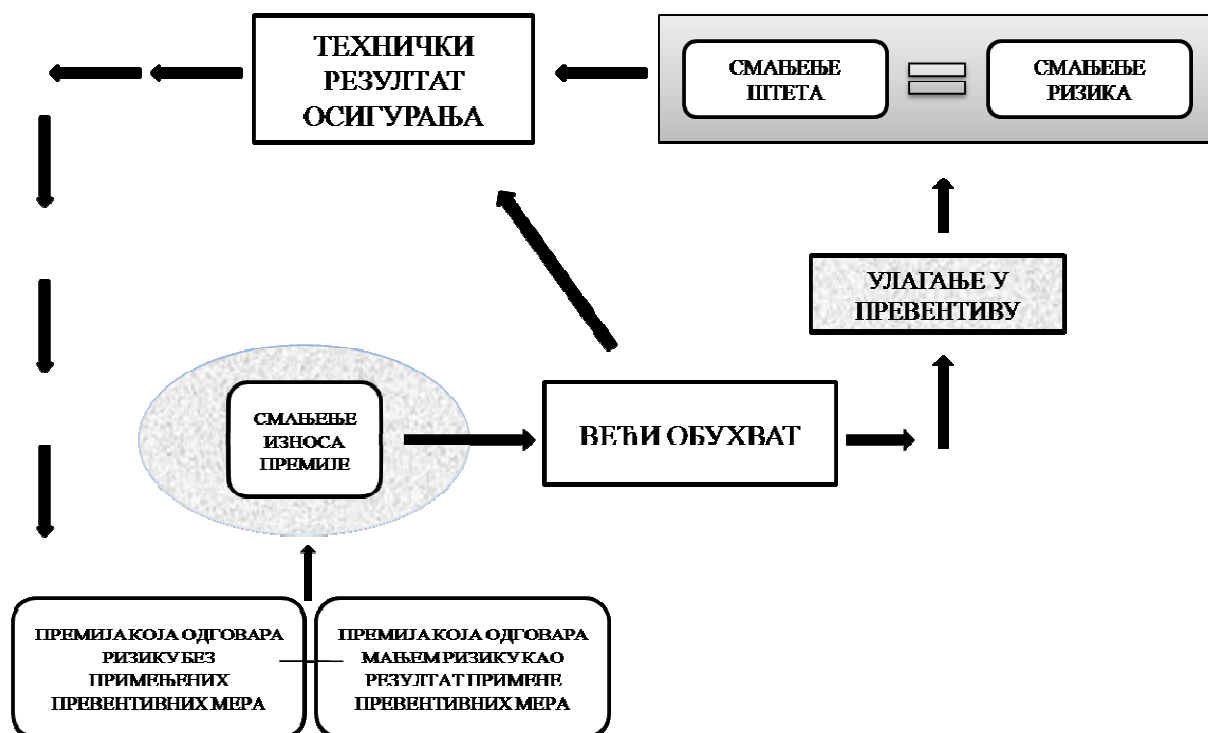
треба да буде у потпуности обештећен, а да при томе не сме ни у ком случају зарадити на тој штети.

Принципи функционисања осигурања (Слика 6)

Ако се прихвати сазнање да је могуће оптимизирати у улагање у превентиву, а да је при томе јасно да штету треба да плати осигуравајућа компанија, онда се као логично, намеће и питање истраживања директног улагања у превентиву својих осигураника од стране компаније за осигурање. Пре свега, основни и најважнији интерес осигуравача, а и реосигуравача је тај да дође до смањења одлива средстава из фондова, да се утврди тачна процена стварног ризика у циљу утврђивања адекватног износа премија приликом осигурања, као и наменска улагања у циљу смањења штета.

Основ за стимулацију улагања у превентиву (Слика 7)³³

³³ Ибидем, бр. стр. 14

5. Место и улога превентиве у осигурању и реосигурању

Превентива у осигурању представља једну од битних "полуга" за спречавање, или ублажавање негативних ефеката штетних догађаја. Сложеност утицајних фактора на појаву штетног догађаја намећу потребу да се изучавању тог проблема приђе систематски, односно на поставкама систематско превентивног инжењерства. Анализа дате теме води ка анализи карактеристика на појединачном и општем нивоу на релацији осигурање – превентива.³⁴

Да би се спровеле савремене превентивне мере заштите, неопходно је предходно темељно свестрано сагледавање фактора датог ризика са циљем да се истраже и испитају савремена и адекватна средства на редукацији ризика. Превентивним мерама заштите може се доста значајно утицати на факторе ризика у смислу настајања и минимизације штете, али то ни мало не умањује потребу економске заштите од настанка штетног догађаја што се обезбеђује осигурањем, као једном од метода управљања ризиком.

Циљеви управљања ризиком су изузетно важни, а они се могу поделити у две групе:

- Циљеви пре губитка (*preloss objectives*) - 1
- Циљеви после губитка (*postloss objectives*) - 2

1) Утврдити циљеве управљања ризиком пре губитка значи утврдити шта предузеће тачно очекује од свог програма управљања ризиком. Најважнији циљеви управљања ризиком пре губитка јесу: економичност, смањење забринутости и испуњавање законских обавеза. 2) Свакако, најважнији циљ после губитка јесте опстанак предузећа. Опстанак предузећа на тржишту после губитка, значи да предузеће може да настави макар делимично пословање неко време.³⁵

Тако да је јасно да превентива пре свега значи избегавање штете, тј. предузимање свих могућих и потребних мера које ће смањити вероватноћу настанка штетног догађаја на максимални могући минимум или ће код настанка штете смањити обим те штете. Због тога се улога осигуравача не своди само на активности закључивања уговора о осигурању и исплаћивања штета, него и одржавањем, између осталог и савременом превентивом, властитог портфеља из кога се формира премијски приход.

³⁴ Ибидем, бр. стр. 16

³⁵ Синиша Остојић, Оп. Цит. бр. стр.113 и 114

Процес управљања ризиком (Слика 8)³⁶

Како се управља ризиком. циљеви управљања ризиком постижу се кроз следеће фазе:

- Утврђивање изложености губитку (*identify loss exposure*)
- Анализа изложености губитку (*analyse the loss exposure*)

Када се посматра позиција превентиве са аспекта послова реосигурања, имамо две ситуације. У првој ситуацији, најчешће код активних реосигурања, реосигуравач је у позицији да ради искључиво са директним осигуравачем и не остварује непосредан контакт са осигураником, па је његов утицај на стање превентиве код конкретног осигураника на ризицима, које је и он преузео, веома мали. Реосигуравач може да подржава, убрзава и побољшава активности осигуравача на пословима превентиве. У другој ситуацији, посебно код пасивних реосигурања, реосигуравач је у прилици да директно делује путем иницијатива, предлога, одредби уговора и сл. са својим цедентом

³⁶ Ибидем бр. стр. 115

на изналагању и примени адекватних превентивних мера на преузетом ризику, што се пре свега односи на факултативно преузете ризике.

5.1. Неки аспекти односа осигурања и превентиве

Велики број држава у свету је мишљења да превентива и репресија имају велику и значајну улогу у осигурању, мали број је оних у којима не влада то мишљење. Због тога је интерес и обавеза осигуравача да предузме широк спектар превентивних мера и репресивних мера заштите. Управо због чињенице да је суштина осигурања, ништа друго него заштита осигураника.

Улога осигуравача није у спречавању настанка штетних догађаја него у ублажавању, односно отклањању већ насталих штетних последица, што уствари значи да не делује превентивно, него палијативно, што се тумачи ставовима да уколико би превентивним мерама предупредили штетна деловања, губио би се интерес и потреба за осигурањем.³⁷

Могућност мерења ризика је први услов у постизању његовог изравнавања опасности, без које нема ни осигурања. Код теже мерљивих ризика, постиже се изравнавање у оквиру целокупног портфеља, док се немерљиви ризици уопште не могу или не би смели осигуравати. Осигуравач, дакле, мора бити упознат колико и какав ризик преузима.

5.1.1. Опасност од пожара (противпожарна превентива)

Од свих опасности које угрожавају појединца и друштво, а које је могуће у највећој мери одговарајућим превентивним мерама спречити или евентулану штету свести на најмању могућу меру, је опасност од пожара. Појам опасности од пожара у осигурању се везује за појам пожарног ризика, којим су стварно обухваћени сви елементи који имају утицај на настанак и ширење пожара, тј. они који утичу на повећање пожарног ризика (начин градње, запаљивост и сагорљивост материје, непогодан положај пожарног сектора итд.), као и они који делују супротно повећању пожарног ризика (отпорност носиве конструкције, малобројна могућа жаришта пожара, погодно ускладиштење робе, превентивна уређеност, итд.). утврђивање свих извора опасности од пожара, одређивање интензитета и обима пожара унапред у најнеповољнијим околностима је проблем који није могуће у потпуности разрешити, али га је могуће, нарочито добрим познавањем опасности пожара ублажити и свести на ниво који може да се толерише.

³⁷ Ратко Вујовић и Љиљана Капицић, *Превентива у осигурању*, Оп. цит., бр. стр. 18

Пожар је неконтролисано горење пламеном или жарењем, ван ложишта (пећи), којим се угрожавају материјалне вредности и људски животи. Ова дефиниција указује на појаву горења која је избегла контроли, на акцидентну ситуацију. Брзина кретања фронта ватре код пожара је 0,001 – 50 m/s. Жариште је место (површина тла или пода) где се налази материја која гори.³⁸

Историја.

После пожара у древном Риму, 64. г. н. е. цар Август наредио је формирање прве организоване протипожарне заштите са бригадама задуженим за одређене пожарне квартове. Ова организација била је практикована скоро 500 година. Иако је слична организација уведена у Енглеску током римске владавине, она је распуштена одмах по паду Римског царства да би прве прописе у овој области донели нормански освајачи у 11. веку. Тек после пожара у Лондону 1666. формирају се прва осигуравајућа друштва специјализована за осигурање од пожара.³⁹

Највећи утицај на развој превентиве пожара у Европи, имао је управо пожар у Лондону (2. септембар 1666.), назван "Great Fire" – велики пожар, који је уништио 4/5 градских објеката (преко 13.000). Пожар је избио у једној пекари, али се брзо преносио на суседне објекте, који су изграђени претежно од дрвета. Пред задатком да изграде скоро цео град (за око 100.000 становника), у коме би требало избећи сличну трагедију, одлучено је да се у изградњи града не понове исте грешке. Ангажовани су познати градитељи Sir Christofer Wren, Hugh May и Roger Platt да, као комесари краљевства (Royal Commissioners), припреме пропис којим би се дефинисале превентивне мере у планирању града и изградњи објекта.

Градски орган је већ после неколико месеци донео више прописа који су уобличени у Закон о поновној изградњи (Rebuilding Act - 1667), са низом урбанистичко – грађевинских мера заштите од пожара при изградњи објеката. Енглзи су Rebuilding Act дограђивали на основу својих и више туђих искустава, тако да су 1774. већ имали захтеве: 1) поделу објеката у погледу ризика према пожару у седам класа, 2) ...минималне дебљине спољних и зидова отпорних према пожару у зависности од врсте материјала итд., 3) ...зидови отпорни према пожару пресецају кровну конструкцију и надвишавају је за... (...) 7) став да ... дрво у зидовима отпорним према пожару мора бити раздвојено опеком у дебљини од ... Дефинисани су врло детаљно извођење димњака и ложишта, материјали за зидове, кровове итд. Тада се помиње и просторно одвајање опасних погона, какве су дестилерије терпентина, од осталих објеката на растојање од 50 ft (око 15 m).

Потребно је да се познају физичко – хемијске карактеристике примењених материјала – под каквим условима су поједини материјали запаљиви, сагорљиви, како се пожар шири

³⁸ Никола Клеут, *Противпожарна превентива*, Оп. цит., бр. стр. 8

³⁹ Слободан Самарџић, *Пожарно осигурање у систему не – животног осигурања*, Желинд, Београд, 2009., бр. стр. 25

до свог извора, којом брзином, које околности доприносе проширавању и ограничавању пожара и које физичке и хемијске појаве прате његов настанк и проширење. Такви подаци се добијају из анализе опасности пожара за поједини објекат, за групе објеката на основу обављених истраживања и спроведених мера из проспективног, оперативног и ретроспективног аспекта. Осигуравајућа друштва учествују у оваквим истраживањима као и у истраживањима пројеката и утврђене регулативе на реалним објектима, технологији, док мање учествују у текућим истраживањима ризичних ситуација и уклањању опасности у текућим технолошким процесима. Та истраживања се обављају приликом утврђивања тежине ризика на основу којих се и формирају премије осигурања. Резултат тих истраживања се исказује у премијском систему, кога осигуравачи користе код закључивања осигурања.⁴⁰

5.1.2. Стимулисање осигураника за предузимање превентивних мера

Стимулисање осигураника за предузимање превентивних мера је веома важно, јер и осигуравачу и осигуранику може донети само добро. То је у сваком погледу веома сложен скуп правних, економских и техничко – технолошких мера. Од субјективног понашања осигураника према спровођењу мера заштите зависи и степен сигурности и његове имовине.

Потребно је, тј. пожељно је да се осигураник техничким мерама заштити од пожара и васпитно превентивним мерама утиче на то да штете од пожара сведе на највећи могући минимум.

Осигуравач такође настоји да стимулише осигураника да у што већој мери смањи штете, на начин да:

- 1) Утврђивањем стања околности од значаја за оцену ризика и договарањем мера и начина заштите, као и оценом и контролом извршених захвата предузетих мера заштитних одредбама о превентиви у Условима за осигурање;
- 2) Економским мерама заинтересованости осигураника за предузимање превентивних мера: решењима датим у тарифним системима, тако да висина премије за осигурање зависи од стања предузетих мера превентивне, класе опасности, класе заштитних мера и друго (утврђивањем премијске стопе, одређивањем доплатака и попуста и других договорених обавеза);
- 3) Праћењем и анализирањем узорка штета;
- 4) Стимулисањем применом принципа бонуса и малуса (попустом и доплатком) зависно од кретања штета о одређеном раздобљу.

⁴⁰ Ратко Вујовић и Љиљана Капицић, *Превентива у осигурању*, Оп. цит., бр. стр. 19 и 20

Бонус – малус. Право на бонус или, бонификацију, је право на снижену премију у наредном периоду трајања осигурања, најчешће за наредних годину дана, колико је најчешће временска важност осигурања. Колики је бонус и како се стиче, тј. под којим условима, регулише се посебним условима осигурања који су различити за поједине гране, али и врсте осигурања. За разлику од бонуса, постоји и право осигураваача да за наредни период трајања осигурања уговарачу осигурања обрачуна увећану премију осигурања у виду посебног доплатка (малуса). И овај вид обрачунавања увећања премије, регулише се посебним условима осигурања и разликује се у зависности о којој се грани, односно врсти осигурања ради. Постојање бонуса и малуса је потпуно оправдано, с обзиром да представља озбиљну мотивацију за уговарача осигурања да чува сопствену имовину, предузимањем мера да не дође до осигураног случаја, јер ће на тај начин стећи право да за исту суму осигурања плати мању премију. Односно, таквим својим односом према осигураној ствари избећи ће могућност да осигураваач, за исти износ суме осигурања зарачуна увећану премију. Питање бонуса и малуса, тј. услови под којим се они обрачунавају и у којим износима, представља једну од компоненти конкурентности на тржишту осигурања.⁴¹

5) Издавањем средстава за превентиву из премије осигурања.

На тај начин омогућено је да се превентива угради у све фазе функционисања система осигурања и реосигурања, тако да спровођење превентиве представља, не само административно – техничко и финансијско пословање, већ и комплексно постављену функцију друштвено – економских и других односа који се заснивају на научној основи техничко – технолошког развоја.

Према одредбама Закона о осигурању осигураваачи су дужни да прате и анализирају узроке штета, и да на основу њих, заједно са осигураницима, предузимају мере за смањење штета на осигураним ризицима. У том циљу осигураваачи су Тарифама премија регулисали материјалну стимулацију осигураника за предузимање превентивних мера кроз попусте на премију осигурања.⁴²

Само ако су уређаји за заштиту и превентиву изведени на прописан начин, ако се одржавају у исправном стању, једино онда се попусти одобравају. Попуст осигураник добија унапред, под условом да су услови који се траже Тарифом премија задовољени. Да би испунио услове који се траже по одређеној тарифи, осигураник може самоиницијативно да користи средства из фонда превентиве да би поставио систем за заштиту од пожара. Наравно, пожари су се догађали и тамо где су попусти, јер увек се може десити да систем заштите од пожара откаже или је у питању људски фактор.

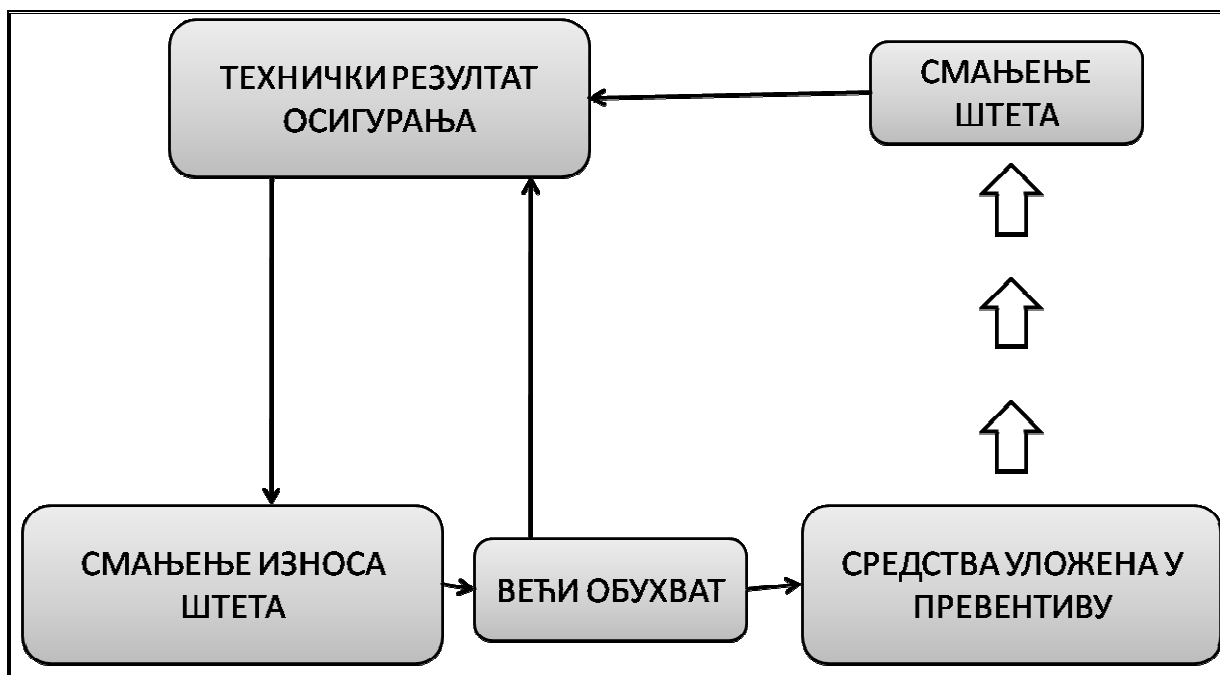
⁴¹ Предраг Шулејић и други аутори, *Основи осигурања*, Оп. цит., бр. стр. 31 и 32

⁴² Ратко Вујовић, *Превентива у осигурању*, Оп. цит. 21

Важно је истаћи, да системи заштите код осигураника, морају увек да се одржавају у исправном стању, морају се често проверавати. Овлашћене инситуције морају редовно сервисирати системе заштите. Само они осигураници који редовно и потпуно обезбеђују исправне и функционалне системе, могу добити попуст. Овим попустима се осигураник мотивише и економски стимулише да потребне уређаје – системе заштите контролише, сервисира, тј. одржава у функционалном стању, јер самим тим смањује премију осигурања.

Пример из праксе – уговором и обавезама подстицање осигураника на примену превентиве:

Спречавање настанка и смањење обима штете. Уговарач осигурања је дужан да предузме све превентивне мере како би спречио настанк осигураног случаја или смањи обим штете у складу с правилима осигуравајућег друштва. Такође је у обавези да од осигуравајућег друштва затражи упуства, ако то околности дозволе. Ако уговарач осигурања намерно или грубом непажњом испуни или угрози обавезу смањења штете, онда осигуравајуће друштво нема обавезу да исплати онај део штете који је настао због неиспуњења обавезе од стране уговарача осигурања.⁴³

Ефекти улагања у превентиву (Слика 9)

⁴³ www.grawe.rs (10. XII 2014.)

6. Ризик од пожара

6.1. Пожар – процес, узрок, последице, класификација

Пожар је процес који сачињава континуирани низ узаступно – последичних догађаја, у директном времену у коме различите количине топлотне енергије проузрокују штетне исходе на људе, материјална добра и животну средину. То је сложени ризик кога карактеришу следећи атрибути:

- узрок као скуп одређених или случајних параметара настанка, ширења и временског трајања,
- последице које чине сума људских и материјалних губитака и
- одговорност коју одређују случајни фактори понашања и деловања људског фактора, у директном времену, пре и у току пожара.⁴⁴

Узрок и последице пожара, независно од стања и промена у окружењу, последице су физичких и хемијских процеса условљених карактеристикама технолошких процеса, уграђених грађевинских материјала, концентрације запаљивих материјала, поузданошћу уграђених техничких система заштите и др. Последице пожара су бројне и изражавају се у губицима или повредама људи, непосредним изгубљеним материјалним вредностима, посредним материјалним губицима као што су застоји у производњи и све ово утиче на утврђивање одговорности за настали пожар и права и обавеза која проистичу из неутврђеног Уговора о осигурању људи и материјалних добара од ризика од пожара и неких других опасности.

Класификације пожара:⁴⁵

- према месту развоја пожара,
- према обиму и количини,
- према фази развоја,
- према врсти гориве материје.

⁴⁴ Ратко Вујовић, *Управљање ризицима и осигурање*, Универзитет Сингидунум, Оп.цит. бр. стр. 282 и 283

⁴⁵ Јован Ињац, Мирослав Новаковић, *средстава за гашење са тактиком гашења пожара*, Виша школа унутрашњих послова, Београд, 2001. год., бр. стр. 99

6.2. Пожарни ризик и сценарио пожара

Пожарни ризик, R , је вредност очекиваних губитака и штете који се добија као релација вероватноће настанка пожара, V , и процењених губитака и штета, G .⁴⁶

$$R = V \cdot G$$

Ово није јединствено усвојена дефиниција. У теорији о ризицима говори се о угроженим људи и имовине од технолошких процеса у неком амбијенту и повредивости (рањивости) људи и оштећењима имовине. На основу многих утицајних фактора процењује се вероватноћа не само настанка пожара, већ и његова динамика до фаза кад може да битно угрози здравље и живот људи и направи штету на имовини, у амбијенту и околини. У новије време се уместо производа V и G говори више о релацији при чему се у обзир узима и неколико других корективних утицаја.

У осигурању се скоро у свим земљама, већ 12 векова (од времена арапских трговаца на велико који су снабдевали богате Европљане свилом и зачинима), различито приступа овим анализама и формулишу и дефиниције и поступци прорачуна.

За неку пожарно издвојену зграду се обично каже да је јединица ризика (јединствени ризик). У многим случајевима боље је као јединицу ризика посматрати пожарни сегмент (обично вертикално пожарно издвојен део зграде - стамбена ламела, технички блок као анекс управне зграде итд.) а некад још мањи део зграде - пожарни сектор који нема врата или других отвора на граници са другим секторима.

Практично ни у једној земљи се не врши довољно педантно увиђај пожара, евидентирају накнадне смртности и трошкови на лечењу повређених, процењују посредне штете, прати санација зграда инсталација и опреме итд. да би се могло говорити о реалнијој процени G . Једино се можемо донекле поуздати у званичне податке о броју догађаја и броју непосредно мртвих и повређених.

Метода и поступака за процену пожарног ризика има разних - аналитичких, на нивоу обичне аритметике (метод бодовања, поентирања и си.), преко разних алгебарских израза

⁴⁶ www.gradjevinarstvo.rs (21. XII 2014.)

који обухватају 15 до 25 фактора па до оних које укључују знања најсавремених области математике и примену моћних програма и дигиталних рачунара.

Сценарио пожара се ради као писани документ (са потребним прорачунима, анализама и си.), у фази припрема за испитивање, експеримент на физичком моделу, са детаљнијим предвиђањем догађаја, процеса, проценом очекиваних ефеката, испуњења циљева кроз критеријуме вредновања успешности испитивања. Сценарио пожара се ради за углавном за нетипичне објекте при чему се предпоставља како би вероватно дошло до пожара и како би се он развијао у датом амбијенту и при реалним условима а покушава се да се утврди обично угрожавање конструкција, благовременост детекције, ефеката аутоматског гашења, могућност контроле дима.

На пример за неко веће позориште прави се процена да би пожар могао да настане на бини и захвати кулисе па се предвиђа да се њихов модел запали и провери благовременост детекције и аутоматског гашења; као други план истог сценарија предвиђа се нпр. да је аутоматско гашење отказало и да пожар траје дуже па угрожава конструкцију крова итд.

Сценариом се предвиђају и многе мере обезбеђења (ватрогасне страже и др.), посебно ако се испитивања врше "на лицу места" у изведеном објекту (пре извођења неких завршних радова са лако запаљивим материјалима који би се можда оштетили "упили" мирис дима, опремања намештајем и си. Такође се води рачуна да буде спремна опрема за мерења, снимања и др. како би се избегла потреба за понављањем скувих испитивања, кашњења са радовима и сл.

6.3. Развој пожарног осигурања и прве мере противпожарне превенције

После пожара у древном Риму 6. г.н.е. цар Август наредио је формирање прве организоване противпожарне заштите са бригадама задуженим за одрежене противпожарне квартове. Ова организација била је практикована скоро 500 година. И ако је слична организација уведена у Енглеску током римске владавине, она је распуштена одмах по паду Римског царства да би прве прописе у овој области донели нормански освајачи у XI веку. Тек после пожара у Лондону 1666. године, формирају се прва осигуравајућа друштва специјализована за осигурање од пожара.⁴⁷

Можда је управо поменути догађај и развој Лондона као трговачког центра допринео порасту тражења за пожарним осигурањем бродова и терета. Први писани трагови о формирању Лојда крајем XVII века у близини лондонске тврђаве и главног сидришта за

⁴⁷ Слободан Самарџић, *Пожарно осигурање у систему не – животног осигурања*, "Дунав осигурање", Београд, 2009., бр. стр. 25

све бродове који су упловљавали у Лондон. Због тога што је био специјализован за поморска осигурања, не чуди што је Лојд тек 1887. издао прву полису имовинског осигурања у ужем смислу.

До краја XVII века следећа лондонска друштва су била активно укључена у осигурање од пожара: Fire Office (касније познат као Phoenix Fire Office, основан 1680.), Friendly Society (основан 1683.) Hand – in – Hand Office (основан 1696.) који је данас део осигуравајуће групације CGNU, затим Sun, Royal Exchange и др. У области осигурања од пожара у Немачкој се 1591. појавило удружење за заштиту пожара познато као Feuer Kasse. Прво друштво за осигурање од пожара у САД-у било је друштво које је основао Бенџамин Франклин 1752. године, по имену Филадельфијско удружење за осигурање стамбених објеката од штета проузрокованих пожаром итд.

Врло рано су управе осигуравајућих друштава схватиле да се осигуране штете могу смањити запошљавањем људи који би гасили пожар на имовину коју су осигурали. Тако су сва наведена. Тако су сва наведена осигуравајућа друштва располагала сопственом противпожарном бригадом. Било је уобичајно да је друштво које је исплатило надокнаду пожарне штете било дужно да плати услуге других противпожарних бригада и друштва која су притекла у помоћ приликом гашења пожара. Пошто у то време готово ни једна улица није имала назив, нити су зграде и куће биле нумерисане, свако осигуравајуће друштво је означавало грађевинске објекте који "припадају" њима. То је редовно чињено постављањем неког упадљивог, металног амблема или "пожарног знака" негде при врху објекта. Систем обележавања зграда амблемима осигуравајућих друштава почео је да се примењује и у Немачкој од 1789. када је London Phoenix тамо отпочео са пословањем.⁴⁸

Приватне противпожарне бригаде у Лондону постојале су све до 1866. када је формирана градска противпожарна бригада, чиме је превазиђена велика мана система приватних противпожарних бригада које су често селективно вршиле своју функцију. Наиме, уколико зграда није имала истакнут амблем њиховог осигуравајућег друштва, ватрогасци би напустили место где је избила ватра и препустили да пожар у потпуности прогута објекат.⁴⁹

После низа великих пожара који су погађали Хамбург у периоду од 1672. до 1676. године основан је Hamburger Feuerkasse, који данас представља најстарије постојеће осигуравајуће друштво у Немачкој.

Људи, њихове активности и имовина одувек су били угрожени многобројним природним и друштвеним ризицима, који су претили њиховом потпуном или делимичном губитку. Данашњи свет карактерише све гушћа насељеност, па самим тим слаби и просторна

⁴⁸

https://www.allianz.com/en/about_us/who_we_are/history_listings/center_listing/archive_treasures.html?search.query=London%20OR%20Phoenix%20OR%201789 (7. XII 2012.)

⁴⁹ <http://www.angliacampus.com/education/fire/london/histroy/begin.htm#ld> (7. XII 2012.)

распршеност ризика за осигураваче и реосигураваче. Све је више модерних небодера, индустријских зона, великих пристаништа, огромних складишта и, уопште, имовине високе вредности сконцентрисане на одређеном простору. Поред климатских промена, управо густина насељавања и све веће вредности имовине довеле су до огромног пораста укупних штета у последње три деценије XX века. И управо због свега тога је важно улагати у превентиву осигурања. Тачније, кад је ова тема у питању – у техничке системе за дојаву и гашење пожара како би се ризик смањио на најмању могућу меру.

7. Управљање ризиком од пожара

Управљања ризиком од пожара која се састоји од следећих фаза, које су иначе иначе карактеристилне за опште управљање ризиком:

1. Индетификација ризика,
2. Анализа ризика,
3. Процена ризика и
4. Обрада ризика,
5. Контрола одабране методите.

Систематска анализа ризика од пожара представља најкреативнију фазу у примени методе управљања посматраним ризиком. Од њених излазних закључака зависи ефикасност наредних фаза, па и примене методите управљања ризиком од пожара као целине. Систематска анализа сваког, па и ризика од пожара, представља базну фазу поузданости методите управљања ризиком.

Ова анализа омогућава да се успостави и корелација између реалних карактеристика пожара и стања којим се постиже највиши степен вероватноће поуздане заштите. Наиме, у овој фази примене методите управљања ризиком утврђује се следећа својства посматраног ризика од пожара:

- о Технолошке карактеристике и вероватни узроци пожара,,
- о Карактеристике урбанистичко – архитектонског решења и вероватноће ширења пожара,
- о Поузданост примењених грађевинских материјала и система градње објеката,
- о Стање уграђених система енергетског, а посебно снабдевања електричном енергијом,
- о Квалитет уграђених машинских система за снабдевање водом, вентилационих система и система за грејање, хлађење и климатизацију,
- о Карактеристике унутрашње организације и едукација запослених за ефикасно деловање у случају појаве пожара и
- о Правне и економске карактеристике ризика од пожара.

Опште узевши, систематска анализа ризика од пожара представља свеобухватну методу за:

- о дефинисање система класификације узрока пожара које обухвата "стабло опасности",
- о моделирање настанка и развоја пожара,
- о утврђивање последица и одговорности за настале пожаре,

- примену превентивног инжењерства у процени опасности од пожара и начини неутралисања или елиминисања ових опасности и
- организовање информационог система у функцији анализе ризика од пожара.

Циљ систематске анализе ризика од пожара је:

- утврђивање опасности од пожара које могу да проузрокују производне технологије, системи транспорта, складиштења, окупљања великог броја људи у пословним или јавним објектима као и у стамбеним четвртима,
- примена савремених научно – истраживачких метода и стручних знања и искустава из фундаменталних, технолошких, техничких, статистичких, организационих, едукативних, правних и економских области у заштити људи и материјалних вредности од пожара.

Да би се прецизирали универзални критеријуми анализе ризика од пожара потребно је применити модуларне принципе разматрање субјектата различите намене као што су то:

- објекти свих видова привреде, производње и услуга,
- транспорт, складиштење и манипулације интерне или јавне намене,
- објекти јавне намене у којима су смештена вредна, а често ненадокнадива, материјална добра или се у њима окупља велики број људи и
- објекти пословне, пословно – стамбене или често стабене намене.

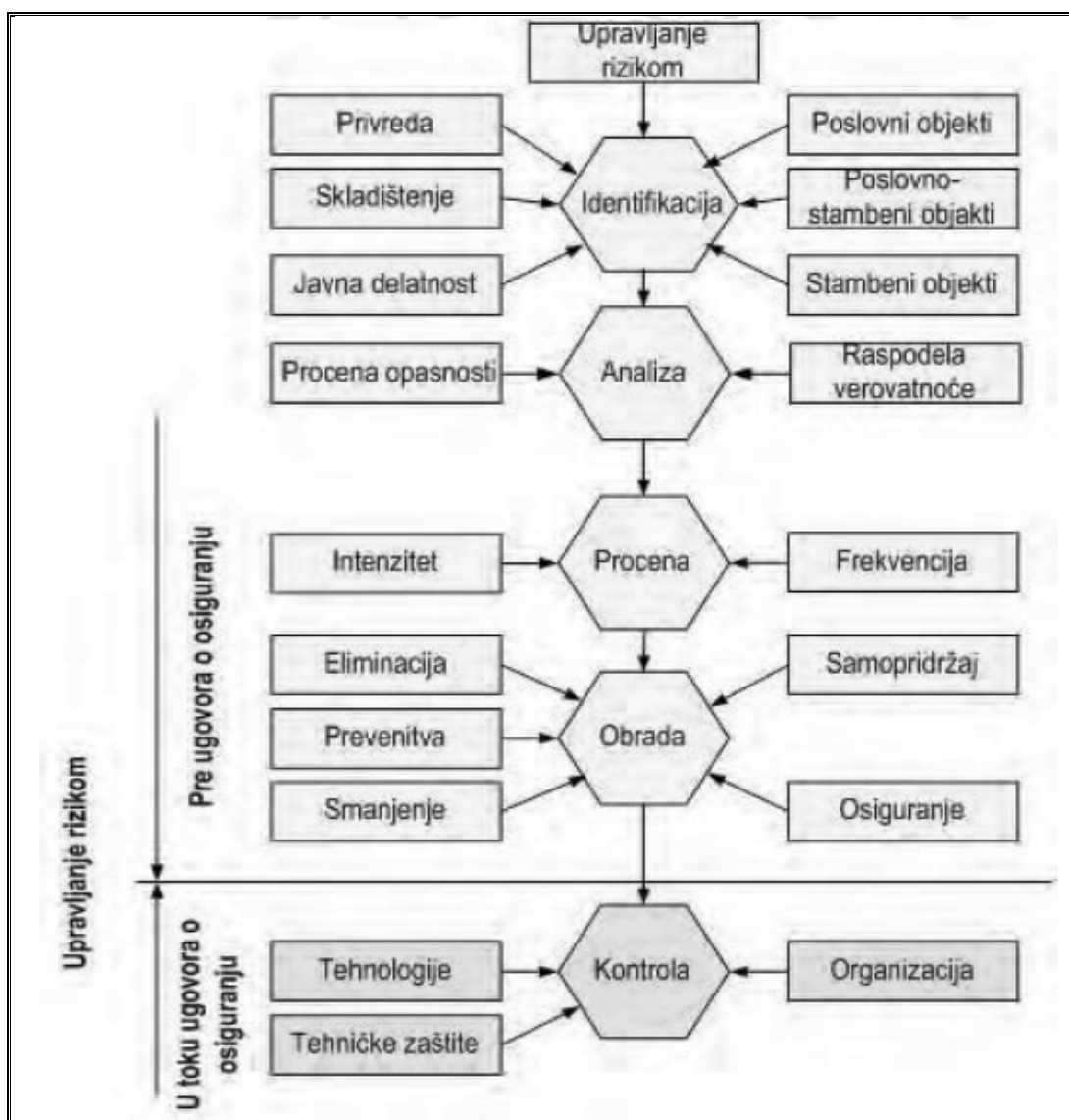
Модел систематске анализе ризика од пожара обухватају:

1. Модеул технолошких карактеристика,
2. Модеул архитектонских карактеристика,
3. Модеул грађевинских карактеристика,
4. Модеул електротехничких карактеристика,
5. Модеул карактеристика машинства,
6. Модеул организационих карактеристика,
7. Модеул карактеристика превентивних техничких система заштите,
8. Модеул обучености запослених на реаговање у случају пожара,
9. Модеул система екстерне заштите,
10. Модеул система осигурања људи и материјалних добара од пожара,
11. Модеул утицаја окружења у коме се анализирају ризик налази и
12. Модеул вероватних случајних фактора као могући узроци пожара.

Квалитетна и поуздана анализа ризика од пожара заснива се на утврђивању како парцијалних утицаја појединих модула тако и њиховог интерактивног међусобног утицаја. То значи, на пример, да се мора анализирати скуп утицаја на могуће пожаре који произилазе из електротехничких карактеристика, али и какав је утицај отказа у области електро снабдевања на технолошке карактеристике ризика и могуће узроке пожара. Други

пример је често регистрована појава да се почетни пожари развијају у катастрофалне због нестручног реаговања интерних или екстерних заштитних техничких или друштвених система.

Да би анализа ризика од пожара била квалитетна потребно је да постоји информациони систем чији су базни подаци креирани сагласно модуларним критеријумима и који се систематски допуњују подацима реалних пожара. Осим тога, систематска анализа конкретно разматраног ризика остварује најбоље резултате применом селективне методе рачуна вероватноће појаве будућих догађаја.

Управљање ризиком од пожара (Слика 10)

Процена ризика од пожара почива на две компоненте:

1. Показатељи последица пожара на сличним или истим наменским објектима који се утврђују на основу анализе статистичких показатеља о:
 - о броју смртних случајева,
 - о броју повређених људи,
 - о поршини објекта која је захваћена пожаром
 - о материјалној штети насталој на уништеним или оштећеним материјалним добрима,
 - о броју дана и штети насталој због застоја у радним активностима и др.
2. Прорачун вероватноће настанка пожара у анализираној средини, применом верификоване математичке методе која се заснива на прикупљеним подацима статистике истих или сличних пожара.⁵⁰

Компонента показатеља последице пожара анализира се успостављањем мерне скале пондера, односно граница озбиљности појединих последица у хуманим или вредносним показатељима, као и системом мера за израчунавање вероватних последица специфичних за анализирани модел. Сама процена ризика треба да обухвати процене и анализе деловања превентивних мера заштите, као и независности будућег стања ризика од пожара и оцене ризика која се састоји у утврђивању економско – правних показатеља последица реалног пожара на анализираном ризику.

7.1 Правила управљања ризиком

Ако осигуравајуће друштво поступа у складу са наведеним правилима управљања ризиком, то значи да оно у свом пословању:⁵¹

- о Саосигурава и реосигурава вишак ризика изнад сопственог самопридржаја, самопридржај представља износ ризика који су преузети уговором које осигуравајуће друштво увек задржава у сопственом покрићу и који се може покрити сопственим средствима;
- о Плаћа штете, уговорене суме осигурања;
- о Има основни капитал најмање у прописаном износу;
- о Има техничке резерве;
- о Обезбеђује ликвидност;
- о Депонује и улаже техничке и гарантне резерве у складу с прописима;
- о Одређује маргину солвентности.

⁵⁰ Ратко Вујовић, *Управљање ризицима и осигурање*, Оп. цит. бр. стр. 286

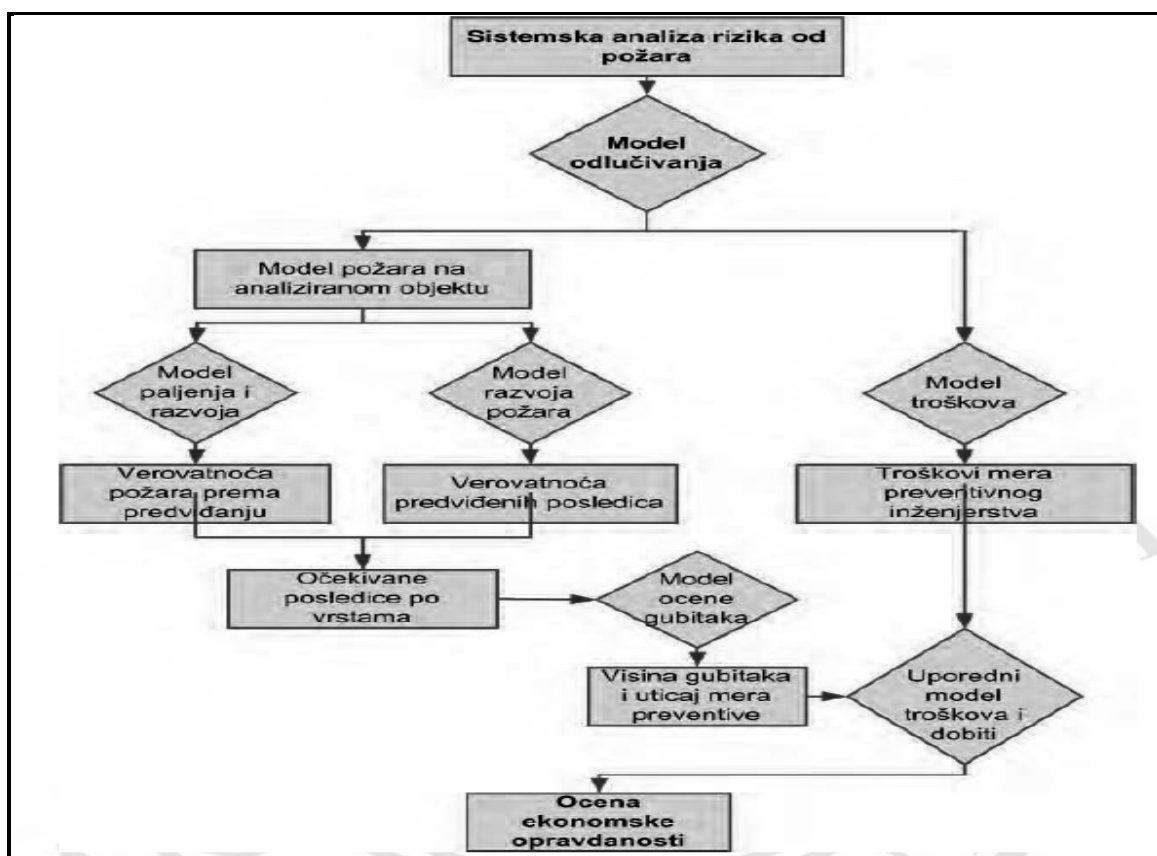
⁵¹ Синиша Остојић, *Осигурање и управљање ризицима*, Оп.цит. бр. стр. 159

7.1.1. Концепција систематске анализе ризика од пожара

Концепција систематске анализе ризика од пожара састоји се углавном у разматрању следећих елемената:

- Доношење одлуке о идеалним мерама заштите анализираног објекта применом метода Превентивног инжењерства,
- Процена могућих узрока паљења и развоја пожара у његовој почетној фази,
- Процена развоја пожара и његових продуката,
- Процена вероватноће појаве и последица пожара,
- Процена материјалних трошкова као сума вредносних показатеља губитака који би настали у процењеном пожару и
- Процена надокнаде процењених губитака применом методе осигурања.

Дијаграм систематске анализе ризика од пожара приказан је на слици испод.

Дијаграм систематске анализе ризика од пожара (Слика 11)⁵²

⁵² Ратко Вујовић, *Управљање ризицима и осигурање*, Оп. цит. бр. стр. 287

7.2 Одлучивање о идеалним мерама заштите и процена могућих паљења и развоја пожара у почетној фази

Паљење и развој пожара у почетној фази, по самој својој дефиницији, мора се анализирати на основу своја два модула:

1. Модула паљења и
2. Модула развоја пожара у почетној фази

Паљење је временски тренутак у коме, због прилива додатне неконтролисане енергије, настаје сагоревање присутних материјала чије су последице угрожавање људи и материјалних вредности.

Модул паљења је од великог значаја за систематску анализу ризика од пожара, јер је континуираним праћењем базе података о узроцима пожара остварује могућност реалног деловања мера Превентивног инжењерства, а тиме и сузбијање могућих појава пожара. Статистичко праћење и организовање пратећих база података систематизује се у следеће групе:

- о Настанак паљења због нежељеног развоја технолошких процеса,
- о Паљење које је последица непланираних отказа уграђених техничких система регулисања и управљања,
- о Пожари који су секундарна појава примене експлозије,
- о Пожари који су секундарна појава примарне хаварије техничко – технолошких система,
- о Узроци паљења који су последица отказа у енергетским инфраструктурном систему снабдевања,
- о Утицај несавесног деловања људског фактора,
- о Намерне паљевине,
- о Пожари чији су узроци последица догађаја у окружењу и
- о Пожари чији су узроци последица природних појава.

Наведено системтско праћење и допуњавање базе података о реалним узроцима модула паљења омогућава израчунавање вероватноће реализације ових узрока у конкретно анализираној средини.

Наиме, вероватноћа појаве пожара због наведених узрока може се израчунати на основу релације:

$$q_1 = F/N_1 r_1$$

Где је:

N_1 – укупан број пожара изазваних појединим наведеним групама узорака,

r_1 – удео појединих узрока група пожара у укупно регистрованим пожарима у току анализиране године,

q_1 – вероватноћа настанка пожара због утицаја узрока групе и

F – број пожара насталих у току године по појединим групама узрока.

Почетна фаза развоја пожара дефинише се као време које протекне од тренутка паљења па до тренутка организованог деловања на његовом неутралисању, било да је у питању људски фактор или уграђени технички систем заштите.

Време почетне фазе развоја пожара може се поделити на две компоненте:

- Време које протекне од тренутка паљења до тренутка уочавања пожара, од стране људског фактора или уграђених техничких система дојаве и
- Време које протекне од тренутка уочавања појаве пожара до тренутка организованог деловања на његовом неутралисању.

Друга компонента Модула развоја пожара у почетној фази, односно време развоја пожара од тренутка његовог уочавања до тренутка организованог деловања на његовом неутралисању, може се реално статистички пратити и анализирати, а тиме и класификовати према различитим друштвеним срединама и грађевинским објектима. Дужина временског периода зависи од:

- o Организације система унутрашње заштите од пожара,
- o Обучености људског фактора за реаговање у случају појаве пожара,
- o Обучености, опремљености и мобилности унутрашњих снага заштите од пожара,
- o Комуникационог система веза са спољашњим јединицама заштите од пожара,
- o Обучености, опремљености и мобилности спољашњих јединица заштите од пожара,
- o Квалитета уграђених техничких система аутоматског гашења пожара и
- o Квалитета система сервисирања, ремонтовања и одржавања техничких система аутоматског гашења пожара.

Прва компонента почетне фазе развоја пожара, осим у изузетним случајевима када је човек на месту паљења, не може се статистички пратити непосредним методама. Разлог је у просторној и временској дисперзији паљења, односно настанка пожара. Посредне методе могу одредити интервал времена у коме је настао пожар експертском анализом и вештачењем узорак који су прикупљени после гашења пожара.

Развој пожара у почетној фази зависи од:

- o Места настанка паљења,
- o Пожарног оптерећења окружења места паљења,
- o Геометријског положаја места паљења и
- o Организационих, кадровских и техничких карактеристика заштите од пожара угрожене средине.

Процена развоја пожара и његових продуката

Модел развоја пожара и његових продуката статистички се прати као временска функција у интервалу од почетног тренутка организованог деловања на његовом неутралисању, па до тренутка његовог потпуног елиминисања.

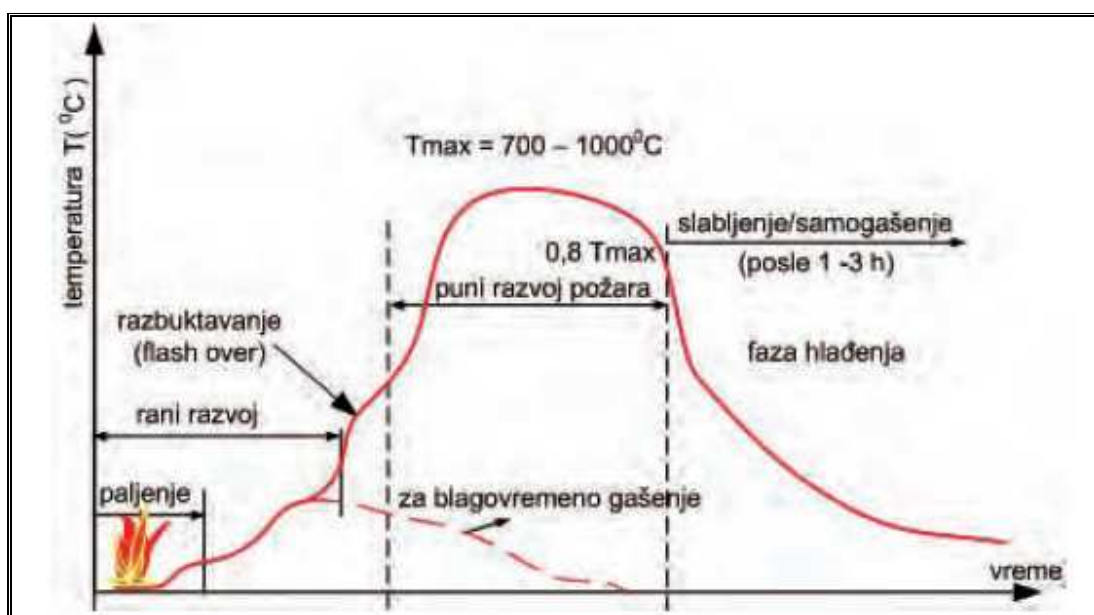
Временска функција развоја пожара и његових продуката може се приказати у три фазе:

1. Фаза супериорности развоја пожара и његових продуката у односу на њихово организовано неутралисање,
2. Фаза равнотеже интензитета пожара и деловања на његовој неутрализацији. У овој фази пожар и његови продукти достижу своје максималне вредносне показатеље и
3. Фаза успостављања потпуне контроле развоја пожара и његових продуката до временског тренутка њиховог потпуног неутралисања.

Дијаграм временске функције развоја пожара и његових продуката приказан је на Слици 11.

Развој пожара и његових продуката у дефинисаном времену карактерише:

- Кинетичко кретање језгра пожара у све три димензије објекта захваћеног пожаром,
- Пожарно оптерећење угроженог објекта,
- Климатске карактеристике на месту пожара, а посебно снага и правац ветра,
- Уграђене превентивне мере техничке заштите објекта,
- Обученост и реаговање унутрашњих снага заштите,
- Брзина и време реаговања спољашњих снага заштите и
- Ефикасност плана евакуације људи и материјалних добара из угрожених објеката.

Временска функција развоја пожара и његових продуката (Слика 12)⁵³

Да би се дефинисале идеалне мере заштите потребно је пре свега извршити анализу постојећег стања и вероватноћу настанка пожара у датим условима, у односу на вероватноћу настанка пожара када се примене мере Превентивног инжењерства. Другим речима, упоређује се вероватноћа настанка пожара у постојећим условима са вероватноћом настанка пожара у следећим ситуацијама:

- када се уграде технички системи дојаве,
- када се уграде системи за аутоматско гашење пожара,
- када се уграде системи за евакуацију људи и материјалних вредности,
- када се обавља квалитетно сервисирање, ремонтовање или одржавање технолошке опреме и инфраструктурних система какво је, пре свега, снабдевање енергијом,
- када се изврши едукација запослених за реаговање у случају појаве пожара и
- када се примене све друге мере Превентивног инжењерства.

⁵³ Ибидем, бр. стр. 291

Практична наведених и других мера Превентивног инжењерства зависи од расположивих финансијских средстава, тако да је овде пресудна економска компонента. При том, веома је значајно интегрисање квалитета система осигурања људи и имовине од пожара и других опасности.

Сигурно је да основу за опредељење мера заштите представља и систем заједничког деловања субјета одлучивања и најпоузданије организације осигурања која је у стању да реализује најсавременија знања и искуства науке и струке, као и техничке компоненте у пословима осигурања људи и материјалних вредности.

Процена вероватноће појаве и последица пожара састоји се из две компоненте, процене вероватноће појаве и процене последица пожара.

Вероватноћа појаве пожара условљена је природом и бројем извора запаљења који се налазе у грађевинском објекту. Ова вероватноћа се израчунава на основу анализе статистичких података за групу зграда са истим или сличним ризиком од пожара и изражава се следећом релацијом:⁵⁴

$$P(A) = Kq$$

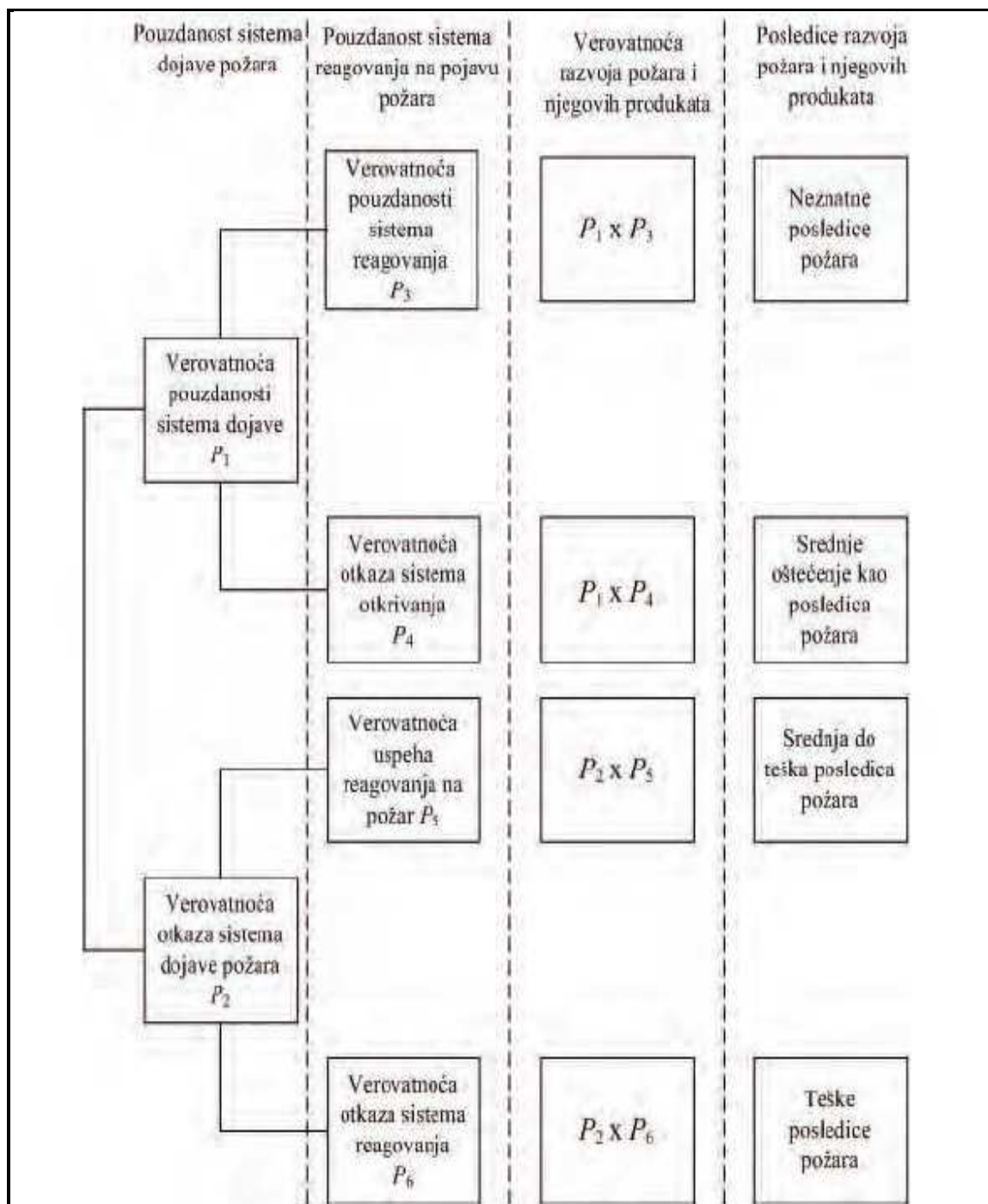
где је:

A — укупна површина пода у грађевинском објекту у метру квадратном

K и q - конастанте које су карактеристичне за анализирану групу зграда (категорија ризика)

Вероватноћа $P(A)$ изражава се за календарску годину. Према статистичким подацима у литератури Велике Британије константе K и q , за производне капацитете, износе: $K = 0,0017$, а за $q = 0,53$.

⁵⁴ Р. Вујовић, М. Мандић, *Процена ризика од пожара на бази статистичких података и вероватноће, Превентивно Инжењерство*, година XI, Број 2/2003, Београд, 2003. Стр. 6

Стабло догађаја развоја пожара и његових продуката (Слика 13)⁵⁵

⁵⁵ Ратко Вујовић, *Управљање ризицима и осигурање*, Оп. цит. бр. стр. 292

8. Технички системи у функцији смањења ризика

8.1. Технички системи за дојаву пожара

Пожар се, као процес неконтролисаног сагоревања, одликује великим бројем параметара, који карактеришу зону сагоревања, зону топлотног дејства и зону задимљавања. Карактеристике и продукти сагоревања су дим, топлота, пламен и сл. Избор одговарајућих детектора пожара је веома битан да би се избегло њихово побуживање и активирање код појава које нису продукт пожара и елиминисало тзв. лажно алармирање. За алармирање пожара се користе аутоматски и ручни јављачи. Аутоматски јављач пожара је део стабилне инсталације за детекцију и дојаву пожара, који непрекидно или у одређеним временским размацима прати одговарајуће физичке или хемијске промене омогућавајући откривање пожара у надзорном простору. Ручни јављач пожара је уређај за ручно узбуђивање (алармирање) кога укључује човек након откривања пожара.

Врсте и поделе јављача пожара:

1. ручни јављачи пожара
2. аутоматски јављачи пожара
3. термички јављачи пожара
4. димни јављачи пожара
 - a) димни јонизациони јављачи пожара
 - b) оптички димни јављачи
5. јављачи пламена
6. специјални јављачи пожара
7. централни уређај – дојавна централа
8. план алармирања
9. врсте система за дојаву пожара

Имплементацијом система за дојаву пожара на објекте обезбеђујемо, веома рано откривање пожара самим тим и брзу евакуацију људи, значајно већу сигурност за заштиту живота људи и имовине.

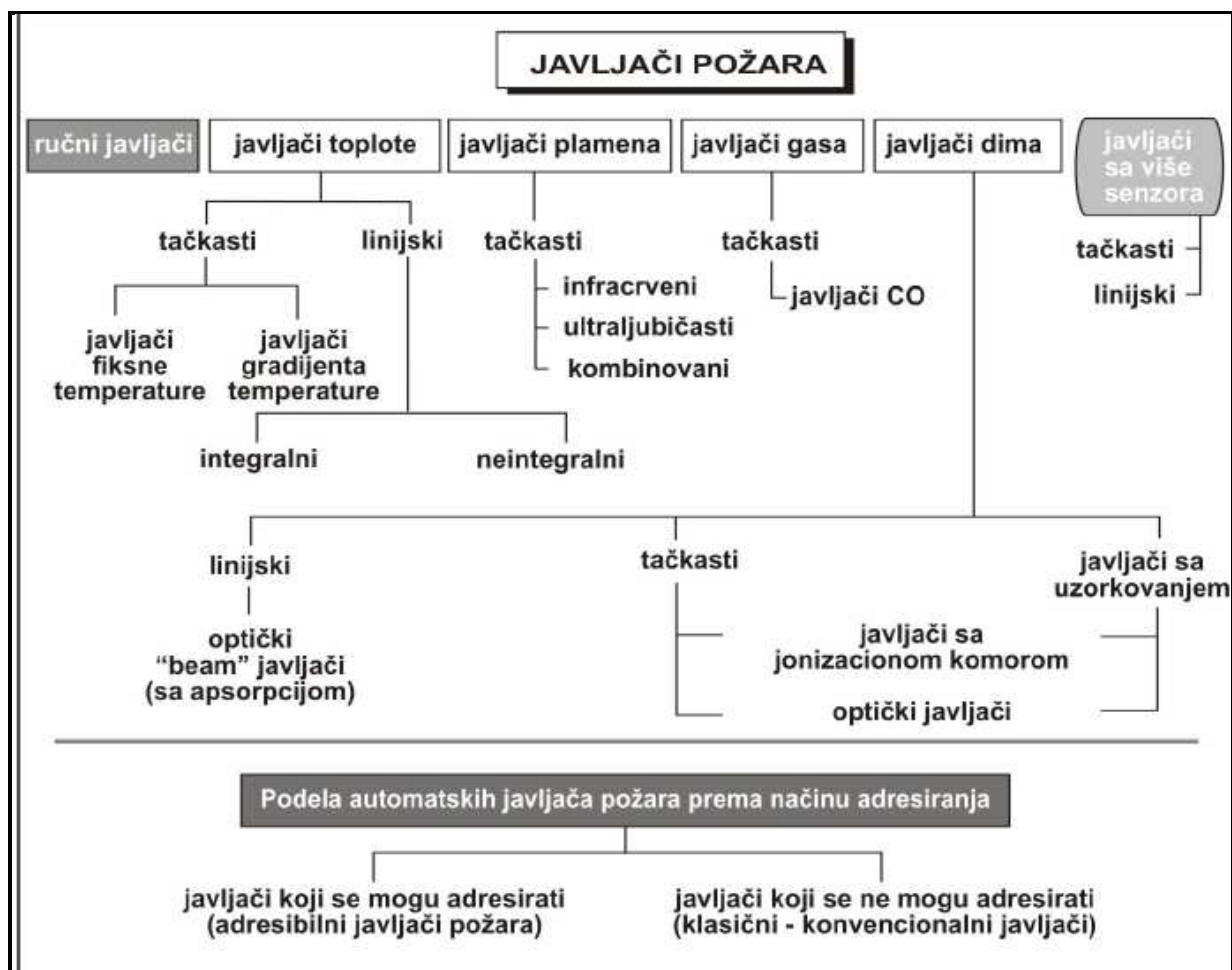
Системи за дојаву пожара у објектима омогућавају обавештавање људи преко звучне, говорне или светлосне сигнализације као резултат аутоматске детекције дима, ручне дојаве или дојаве са система за гашење пожара. Такође, преко оваквих система може се аутоматски командовати и другим периферијалима као што су извршна функција гашења, активирање система за одвођење дима, командовање лифтовима за евакуацију итд.

У зависности од величине и намене објектата постављају се и различити захтеви и стандарди за пројектовањем оваквих система.

Систем дојаве пожара МИНИМАХ је посебно дизајниран систем који је првенствено намењен имплементацији у заштити објеката у индустрији. Велика флексибилност система омогућује велики број различитих решења и код најзахтевнијих пројеката. Изузетан квалитет опреме, централа, свих типова јављача за индустрију обезбеђује високу сигурност током експлоатације система.

Такође је важно знати да једном уграђен систем мора бити редовно прегледаван и одржаван. У супротном се може десити да систем после извесног времена, услед неблагоприятног одржавања, откаже. Системи дојаве се морају се контролисати на шест месеци што и закон налаже.

Савремени трендови пројектовања и градње објеката у индустрији, јавних и стамбених објеката, прате све чвршћи закони о заштити човекове средине, заштити на раду, противпожарној заштити, стога је све већа потреба за уградњом система дојаве пожара.

Врсте и поделе јављача пожара (Слика 14)⁵⁶

⁵⁶ www.virsistem.co.rs (21. XII 2014.)

8.2. Технички стабилни системи за гашење пожара (у функцији спречавања ширења пожара)

Системи за гашење пожара⁵⁷

Једна од најбитнијих ствари у противпожарној заштити је време детекције и почетка гашења насталог пожара. Кратко време детекције од настанка и правовремено гашење у почетној фази имају непосредан утицај на висину штета које пожар наноси, као и на могућност губитка живота људи и загађења животне средине. Такође, велики утицај има и правилан избор врсте система за гашење, средстава за гашење и опреме која се користи у сузбијању пожара.

Обзиром да пожар може нанети веома озбиљне материјалне штете, противпожарна заштита је битан чинилац у скоро свим гранама савременог друштва, грађевинској индустрији, енергетици, хемијској индустрији, економији, осигурању преко осигуравајућих друштава и остало.

Гледано са економског аспекта, свакако је оправдано улагање средстава у противпожарну заштиту. Постоје мишљења да је опрема која се користи веома скупа, што је погрешно. Цена опреме која чини заштиту од пожара је тек мали постотак, 1-3% од укупних инвестиција које прате градњу и одређене пројекте, и која се стоструко исплаћује у случају настанка пожара. Нагласак је и да осигуравајуће куће знатно смањују висине премија осигурања уколико корисник има уграђен систем заштите од пожара.

Инсталација за гашење Дренчер.

Системи за гашење водом који имају отворене млазнице зову се Делуге или Дренчер системи.

Делуге - Дренчер систем је стабилни систем за гашење пожара који се се користи за случајеве кад је могуће ширење пожара великом брзином, а с циљем успоравања ширења и гашења пожара.

Користи се за одвајање дела простора који је захваћен пожаром (водена завеса), такође има примену у хлађењу резервоара у нафтној индустрији за течности које имају ниску температуру пламишта као сто су моторни бензини, значи за гашење тих постројења. Могу се користити и за аплицирање пене за гашење. Овакви системи се користе доста и у заштити у војној индустрији, у производњи барута и експлозива. С обзиром да на млазницама нема топлински осетљивог елемента, а у цевоводу је ваздух под атмосферским притиском, дренчер вентил се може активирати на различите начине.

⁵⁷ www.virsistem.co.rs (21. XII 2014.)

Постоје различити начини активације дренчер вентила у зависности какав се простор штити:

- Пнеуматско активирање, има пнеуматски цевовод испуњен ваздухом до одређеног притиска
- Хидраулично активирање, путем воде или неког другог течнок медијума
- Електрично активирање преко импулса са дојаве пожара или слично
- ручно активирање преко вентила за растерећење коморе на дренчер вентилу

После издавања сигнала за активирање, било којим од ова четири начина, долази до активирања станице и проласка воде за гашење.

Инсталација за гашење Спринклер

Један од најстаријих и најраспрострањенијих типова стабилних инсталација које за гашење користе воду су Спринклер инсталације. Овај тип инсталација се користи за гашење различитих типова објеката који могу бити и различитог пожарног оптерећења, од малог, као што су хотели, музеји, болнице, школе, преко средњих као што су гараже, робне куће, лакша индустријска постројења, па све до тешких као што је хемијска индустрија, разна складишта, индустрије боја и лакова, текстилна индустрија итд.

Предност спринклер уређаја је у једноставном одржавању и високој ефикасности гашења. У случају пожара активира се само онај део система који се налази у зони која је захваћена пожаром, тако да су штете настале деловањем воде значајно мање од штета које настају гашењем од стране ватрогасних јединица.

Принцип активирања спринклер млазнице се заснива на пуцању ампуле која држи млазницу затвореном, на температури која је за око 30°Ц виша од највише очекиване радне температуре околине. При појави пожара и порастом температуре долази до активирања спринклер млазница чиме је омогућен излаз и распршивање воде из цевовода који је под притиском воде или ваздуха (код сувих система).

Постоје две врсте спринклер инсталација које су по конструкцији сличне:

- Мокри спринклер систем користи се у просторијама где нема опасности од замрзавања или испаравања воде, где је цевовод стално напуњен водом под притиском.
- Суви спринклер систем у чијем се цевоводу налази ваздух под притиском и он се користи у просторијама где има опасности од смрзавања.

Уградњом оваквих инсталација смањујемо могуће штете настале пожаром за 80%.

9. Подаци о пословању друштва за осигурање

9.1 Укупна премија осигурања и решене штете (по друштвима осигурања за осигурање имовине од пожара и других опасности) од 2005. до 2009. године и прво тромесечје 2012. године⁵⁸

9.1.1. Укупна премија осигурања и решене штете за поједина осигуравајућа друштва за 2005. годину (осигурање имовине од пожара и других опасности)

Име осигуравајућег друштва:	Износи у хиљадама динара:
ДДОР	1 857 111
Делта	279 165
Дунав	1 881 048
Wiener	80 702

Укупна премија осигурања (Табела 5)

Име осигуравајућег друштва:	Износи у хиљадама динара:
ДДОР	569 741
Делта	8 337
Дунав	354 919
Wiener	47 450

Решене штете (Табела 6)

9.1.2. Укупна премија осигурања и решене штете за поједина осигуравајућа друштва за 2006. годину (осигурање имовине од пожара и других опасности)

Име осигуравајућег друштва:	Износи у хиљадама динара:
ДДОР	1 511 440
Делта	389 314
Дунав	1 873 139
Wiener	167 522

Укупна премија осигурања (Табела 7)

⁵⁸ http://www.nbs.rs/internet/cirilica/60/60_2/index.html (6. XII 2012.)

Име осигуравајућег друштва:	Износи у хиљадама динара:
ДДОР	466 146
Делта	40 102
Дунав	487 479
Wiener	25 063

Решене штете (Табела 8)

9.1.3. Укупна премија осигурања и решене штете за поједина осигуравајућа друштва за 2007. годину (осигурање имовине од пожара и других опасности)

Име осигуравајућег друштва:	Износи у хиљадама динара:
ДДОР	1 585 114
Делта	463 402
Дунав	1 801 549
Wiener	248 755

Укупна премија осигурања (Табела 9)

Име осигуравајућег друштва:	Износи у хиљадама динара:
ДДОР	557 441
Делта	5 1784
Дунав	288 347
Wiener	8 4400

Решене штете (Табела 10)

9.1.4. Укупна премија осигурања и решене штете за поједина осигуравајућа друштва за 2008. годину (осигурање имовине од пожара и других опасности)

Име осигуравајућег друштва:	Износи у хиљадама динара:
ДДОР	1 621 676
Делта	538 546
Дунав	1 817 586
Wiener	280 356

Укупна премија осигурања (Табела 11)

Име осигуравајућег друштва:	Износи у хиљадама динара:
ДДОР	460 359
Делта	7 6690
Дунав	518 599
Wiener	9 0868

Решене штете (Табела 12)

9.1.5. Укупна премија осигурања и решене штете за поједина осигуравајућа друштва за 2009. годину (осигурање имовине од пожара и других опасности)

Име осигуравајућег друштва:	Износи у хиљадама динара:
ДДОР	1 471 868
Делта	618 925
Дунав	1 807 054
Wiener	360 545

Укупна премија осигурања(Табела 13)

Име осигуравајућег друштва:	Износи у хиљадама динара:
ДДОР	292 242
Делта	8 1557
Дунав	359 913
Wiener	5 0852

Решене штете (Табела 14)

9.1.6. Укупна премија осигурања и решене штете за поједина осигуравајућа друштва за треће тромесечје 2012. године (осигурање имовине од пожара и других опасности)

Име осигуравајућег друштва:	Износи у хиљадама динара:
ДДОР	902 673
Делта	488 649

Дунав	1 618 821
Wiener	4 13 817

Укупна премија осигурања (Табела 15)

Име осигуравајућег друштва:	Износи у хиљадама динара:
ДДОР	472 258
Делта	4 1438
Дунав	235 264
Wiener	9 0943

Решене штете (Табела 16)

Збир укупних премија осигурања за 2005., 2006., 2007., 2008. и 2009. годину за наведена осигуравајућа друштва, износи: 20 654 817 динара. Збир укупних решених штета за 2005., 2006., 2007., 2008. и 2009. годину за наведена осигуравајућа друштва, износи: 4 912 289 динара.

Када посматрамо/поредимо 2005. и 2006. годину (за наведена осигуравајућа друштва), можемо уочити да је укупна премија осигурања за 2005. годину (4 098 076) већа него за 2006. годину (3 941 415), а да је исплаћена штета за 2005. годину (980 447) мања него за 2006. (1 018 790) годину.

Уплаћене премије и решене штете враћају у ових пет година, али те разлике су незнатне. Може се приметити да је најуспешнија година била 2009. зато што је износ уплаћених премија био највећи, а износ исплаћених штета био најмањи. Тај податак (односно тај успех) се може између осталог приписати захваљујући неколико фактора, али при чему је највећи онај у коме се улаже у превентиву осигурања, а сама превентива улаже у контролу, тј. смањењу и управљању ризика у осигурању.

9.2 Закон о ванредним ситуацијама (члан 135. – Приходи фонда и обавезе које проистичу из Фонда)

Приходи фонда по овом закону се између осталог остварују и по овим тачкама (које су у вези са осигурањем).

Наменских прихода буџета, који су дефинисани као наменски приходи Фонда, а нарочито:⁵⁹

- О средстава остварених на основу издвајања осигуравајућих друштава у висини 5% од наплаћене премије осигурања од пожара и других опасности;
- О средстава правних лица која за осигурање од пожара своје имовине оснивају властите осигуравајуће фондове у висини од 3% од премије осигурања од пожара;
- О средстава остварених на основу издвајања осигуравајућих друштава у висини 5% од прихода наплаћеног обавезног осигурања транспорта опасних материја у друмском, железничком, речном и ваздушном саобраћају.

Закони који обухватају обавезно издвајање осигуравајућих друштава за ватрогасни допринос јесу јасно дефинисана и обавезна, али свакако јесу мала и самим тим недовољна.

Да би једна држава била озбиљна, одговорна и добро организована, поред многих других ствари које мора префектно да обавља, мора да одреди велика средства за ватрогасни допринос, да дефинише буџет која пре свега покрива трошкове амортизације, потребна средства и (задовољавајуће) плате свих запослених у ватрогасним друштвима и организацијама. И наравно, најважније је да тај буџет реалан и одржив.

⁵⁹ <http://www.mup.gov.rs/cms/resursi.nsf/Zakon%20o%20vanrednim%20situacijama-lat.pdf> (6. XII 2012.)

10. Закон о заштити од пожара

Када је Закон о заштити од пожара донет крајем децембра 2009. године у Београду (пошто је анализиран претходни и допуњен), садржао је чланове који уређује сам систем заштите од пожара, права и обавезе државних органа, скуп мера радњи за планирање, организовање, спровођење итд. Одредио је субјекте заштите од пожара, начин на који се заштита остварује, које су обавезе субјекта...

10.1. Основне одредбе

У Члану 1 предмета о закону пише:

Овим законом уређују се систем заштите од пожара, права и обавезе државних органа, органа аутономне покрајине и органа јединица локалне самоуправе, привредних друштава, других правних и физичких лица, организација ватрогасне службе, надзор над спровођењем овог закона и друга питања од значаја за систем заштите од пожара.

Одредбе овог закона сходно се примењују и на заштиту од експлозија.

У систему заштите од пожара пише (Члан 2):

Систем заштите од пожара (у даљем тексту: заштита од пожара) обухвата скуп мера и радњи за планирање, финансирање, организовање, спровођење и контролу мера и радњи заштите од пожара, за спречавање избијања и ширења пожара, откривање и гашење пожара, спасавање људи и имовине, заштиту животне средине, утврђивање и отклањање узрока пожара, као и за пружање помоћи код отклањања последица проузрокованих пожаром.

Субјекти заштите од пожару су (Члан 3):

Субјекти заштите од пожара су државни органи, органи аутономне покрајине, органи јединица локалне самоуправе, привредна друштва, друга правна и физичка лица.

Начин остваривања заштите од пожара (Члан 5):

Заштита од пожара остварује се:

- 1) организовањем и припремањем субјеката заштите од пожара за спровођење заштите од пожара;
- 2) обезбеђивањем услова за спровођење заштите од пожара;
- 3) предузимањем мера и радњи за заштиту и спасавање људи, материјалних добара и

животне средине приликом избијања пожара;

4) надзором над применом мера заштите од пожара

Обавезе субјеката заштите од пожара (Члан 6):

Субјекти заштите од пожара дужни су да поступају у складу с обавезама утврђеним овим законом и прописима донесеним на основу њега, да обезбеде примену планова заштите од пожара и других аката и одговорни су за сваку активност којом мењају или могу променити стање и услове заштите од пожара.

Субјекти заштите од пожара дужни су да ангажовањем расположивих људских и материјалних ресурса учествују у гашењу пожара и спасавању људи и имовине угрожених пожаром, ако то могу да учине без опасности за себе или другога.

За осигуравајућу куће је од изузетног значаја да субјекти поштују ове приписане законе.

Начело заштите, превенције, сталности и јачања свести (Чланови 7 – 10):

- Основни циљ прописаних мера заштите од пожара јесте заштита живота људи, телесног интегритета, материјалних добара и животне средине.
- Превенција заштите од пожара обезбеђује се планирањем и спровођењем превентивних мера и радњи тако да се што ефикасније спречи избијање пожара, а да се у случају избијања пожара ризик по живот и здравље људи и угрожавање материјалних добара као и угрожавање животне средине сведе на најмању могућу меру и пожар ограничи на самом месту избијања.
- Заштита од пожара се организује и непрекидно спроводи на свим местима и у свим објектима који су изложени опасности од пожара.
- Субјекти заштите од пожара подстичу, усмеравају и обезбеђују јачање свести о значају заштите од пожара кроз систем образовања и васпитања, научно-истраживачког и технолошког развоја, усавршавања у процесу рада, као и јавног информисања.

Начело сарадње и солидарности (Члан 12 и 13):

- Субјекти заштите од пожара дужни су да међусобно размењују информације од значаја за заштиту од пожара и ускладе активности од значаја за заштиту од пожара. Република Србија сарађује у области заштите од пожара са другим државама и међународним организацијама.
- Субјекти заштите од пожара дужни су да међусобно помажу једни другима у отклањању последица пожара.

Ова два чала су битна пре свега због људскости која увек треба да буде изражена између

осталог путем сарадње и солидарности, али овога пута је донесена и законом.

10.2. Планирање и организовање заштите од пожара

Стратегија заштите од пожара (Члан 15):

Стратегију заштите од пожара (у даљем тексту: Стратегија) доноси Влада.

Стратегијом се утврђује стање у области заштите од пожара и мере које треба предузети.

Стратегија се доноси за период од најмање пет година и садржи нарочито:

- 1) опис и оцену стања у области заштите од пожара;
- 2) основне циљеве и критеријуме за спровођење заштите од пожара у целини, по областима и просторним целинама са приоритетним мерама заштите;
- 3) услове за примену најповољнијих привредних, техничких, технолошких, економских и других мера за заштиту од пожара;
- 4) дугорочне и краткорочне мере за спречавање избијања, ублажавања последица пожара и контролу спровођења мера заштите од пожара;
- 5) начин обезбеђивања средстава за заштиту од пожара.

Санациони план (Члан 16):

Привредно друштво и друго правно лице доноси санациони план за отклањање последица пожара.

Јединица локалне самоуправе доноси санациони план за отклањање последица пожара на својој територији.

Аутономна покрајина доноси санациони план за отклањање последица пожара на својој територији.

Влада доноси Санациони план Републике Србије за санирање последица проузрокованих пожаром ако последице пожара превазилазе могућности санације јединице локалне самоуправе или аутономне покрајине, ако опасност од пожара угрожава објекте и простор од изузетног значаја за Републику Србију или на њему изазива велике последице и у случају хаварије.

Санациони планови садрже: стање, мере, процену утицаја на живот и здравље људи, процену утицаја на животну средину, носиоце, начин, динамику и средства за реализацију плана.

Категоризација према угрожености од пожара (Члан 23):

У циљу утврђивања одговарајуће организације и предузимања мера потребних за успешно

функционисање и спровођење заштите од пожара, Министарство врши категоризацију објеката, делатности и земљишта према угрожености од пожара у зависности од технолошког процеса који се у њима одвија; врсте и количине материјала који се производи, прерађује или складишти; врсте материјала употребљеног за изградњу објекта; значаја и величине објекта и врсте биљног покривача.

Објекти, делатности и земљишта разврставају се у следеће категорије:

- 1) са високим ризиком од избијања пожара - прва категорија угрожености од пожара;
- 2) са повећаним ризиком од избијања пожара - друга категорија угрожености од пожара;
- 3) са извесним ризиком од избијања пожара - трећа категорија угрожености од пожара.

На решење о категоризацији из става 1. овог члана може се изјавити жалба Министарству у року од 15 дана од дана достављања решења.

Изузетно од става 1. овог члана, Министарство одбране врши категоризацију војних објеката и објеката од посебног значаја за одбрану.

Влада прописује основе, мерила и услове категоризације из става 1. овог члана.

За осигуравајуће куће је веома битна категоризација према угрожености од пожара и сам план заштите од пожара, пре свега због одређивања премије осигурања.

План заштите од пожара (Члан 27):

Субјекти у првој и другој категорији угрожености од пожара обавезни су да донесу План заштите од пожара који садржи нарочито:

- 1) приказ постојећег стања заштите од пожара;
- 2) процену угрожености од пожара;
- 3) организацију заштите од пожара;
- 4) предлог техничких и организационих мера за отклањање недостатака и унапређење стања заштите од пожара;
- 5) прорачун потребних финансијских средстава;
- 6) прописане прорачунске и графичке прилоге.

У Плану заштите од пожара, поред података из става 1. овог члана, ближе се приказују и подаци о броју ватрогасаца, техничкој опремљености и обучености ватрогасне јединице, односно организацији превентивних мера заштите од пожара, сталног дежурства и подаци о броју стручно оспособљених лица за спровођење заштите од пожара.

На План заштите од пожара прибавља се сагласност Министарства.

Министар прописује начин израде и садржај планова заштите од пожара аутономне

покрајине, јединице локалне самоуправе и субјеката у првој и другој категорији.

Правила заштите од пожара (Члан 28):

Власник односно корисник пословних, индустријских и објеката јавне намене, објеката блоковског типа и подземних гаража и објеката у трећој категорији угрожености од пожара и скупштина зграде односно савет зграде у стамбеним објектима доносе Правила заштите од пожара која обухватају:

- 1) организацију технолошких процеса на начин да ризик од избијања и ширења пожара буде отклоњен, а да у случају његовог избијања буде обезбеђена безбедна евакуација људи и имовине и спречено његово ширење;
- 2) заштиту од пожара у зависности од намене објекта са потребним бројем лица оспособљених за обављање послова заштите од пожара;
- 3) доношење Плана евакуације и упутства за поступање у случају пожара;
- 4) начин оспособљавања запослених за спровођење заштите од пожара.

План евакуације и упутства за поступање у случају пожара из става 1. тачка 3) овог члана морају бити истакнути на видљивом месту.

10.3. Мере заштите од пожара

Технолошки процеси (Члан 37):

Технолошки процеси у којима се користе или производе запаљиве течности и гасови или експлозивне материје обављају се у објектима или деловима објекта који су одвојени од других производних и складишних објеката и простора ватроотпорним зидовима који онемогућавају ширење пожара.

Технолошки процеси из става 1 . овог члана, као и радови с отвореним пламеном у близини запаљивих течности, гасова, експлозивних и других материја које могу изазвати пожар, морају бити организовани на такав начин да, зависно од природе и услова рада, опасност од пожара буде отклоњена.

Објекти из става 1. овог члана могу се градити само на местима где се не ствара опасност од избијања пожара у складу са одредбама посебног закона и техничких прописа.

Превентивне мере у објектима високоградње (Члан 40):

Објекат високоградње, у смислу посебног прописа, у зависности од врсте и намене мора бити пројектован, изграђен, коришћен и одржаван на начин којим се обезбеђују услови за сигурну евакуацију људи.

За финалну обраду хоризонталних и вертикалних површина излаза и излазних путева у објектима из става 1. овог члана уграђују се само материјали пожарних карактеристика у складу са стандардима. За уграђене материјале потребно је прибавити извештај од овлашћеног правног лица о пожарним карактеристикама и дати га на увид надлежном органу.

Све уграђене инсталације у објектима морају се одржавати у исправном стању и периодично контролисати у складу са техничким прописима и стандардима на које се ти прописи позивају.

Уређаји за откривање и јављање пожара и уређаји за гашење пожара (Члан 42):

При пројектовању и изградњи високих стамбених објеката и објеката јавне намене (хотели, робне куће, биоскопи, позоришта, библиотеке, дечје установе, школе и високошколске установе, здравствене установе, спортске дворане, концертне дворане, стадиони и сл.), као и у објектима у којима се чувају уметничка дела, обавезна је уградња уређаја који омогућавају благовремено откривање и јављање пожара.

У објектима у којима се одвијају технолошки процеси у којима се производе, прерађују, користе и складиште запаљиве, експлозивне и друге опасне материје, у високим објектима (осим стамбених зграда), у зградама архива и документације од посебне вредности, у објектима у којима се обавља трговина површине преко 3500 m^2 , у објектима који служе за изложбе површине преко 1000 m^2 , музејима, биоскопима, позориштима, аеродромским зградама површине преко 1000 m^2 , поред уређаја из става 1. овог члана, обавезна је и уградња уређаја који омогућавају благовремено гашење пожара (стабилни системи за гашење пожара).

Одржавање уређаја (Члан 43):

Уређаји за откривање и јављање пожара и уређаји за гашење пожара морају се одржавати у исправном стању, у складу са техничким прописима и упутствима произвођача, тако да се обезбеди њихово стално и несметано функционисање.

Стабилне инсталације (Члан 44):

За изведене стабилне инсталације намењене гашењу или дојави пожара, детекцији запаљивих гасова и пара, као и за друге заштитне уређаје, опрему и инсталације које служе за спречавање избијања, ширења и гашење пожара, извођач радова је дужан да прибави сертификат од овлашћеног правног лица о исправности тих уређаја, опреме и инсталација и да записник о обављеном испитивању исправног функционисања тих уређаја, опреме и инсталација стави на увид комисији надлежној за технички пријем објеката.

Исправност инсталација из става 1. овог члана мора се проверавати најмање два пута годишње од стране овлашћеног правног лица, у складу с техничким прописима и

упутствима произвођача.

О обављеним проверама води се евиденција у коју се уносе подаци о извршеној провери и стручни налаз.

Запослени у овлашћеном правном лицу који обављају испитивања морају имати положен стручни испит.

Министар прописује посебне техничке и друге услове које мора испуњавати овлашћено правно лице из става 1. овог члана, као и програм и начин полагања испита из става 4. овог члана.

Министарство даје овлашћење правном лицу за обављање послова из ст. 1. и 2. овог члана и води евиденцију о издатим овлашћењима за обављање послова испитивања уређаја инсталација и опреме из става 1. овог члана.

Смештање запаљивог материјала (Члан 48):

Запаљиви материјал не сме се смештати на простору који није удаљен најмање 6 м од објекта или дела објекта, ако техничким прописима није другачије одређено.

Противпожарна стража (Члан 51):

Противпожарну стражу дужно је да организује:

- 1) лице које претаче запаљиве течности или запаљиве гасове у количини изнад 5 м³;
- 2) лице које изводи радове заваривања, резања и лемљења, користи отворени пламен или алат који приликом коришћења варнички у просторији која није посебно прилагођена за обављање тог посла или на удаљености од 200 м од руба шуме;
- 3) организатор јавног скупа или приредбе на којој постоји опасност од избијања пожара.

Под противпожарном стражом из става 1. овог члана подразумева се присуство лица стручно оспособљених за спровођење мера заштите од пожара са одговарајућом противпожарном опремом.

11. Закон о обавезном осигурању

Повећан ризик од проузроковања штете приликом употребе моторних возила у саобраћају определио је законодавца да на специфичан начин нормира правила о накнади штете у овој области. Поред тога што су моторна возила по својој правној природи, опасне ствари, те се код питања одговорности за штету проузроковану употребом истих применује институт објективне одговорности, заузет је став о потреби да се пропишу императивне норме о обавезном осигурању власника и корисника моторних возила од аутоодговорности, тј од одговорности за штету која моторна возила причине трећим лицима у вези са њиховом употребом. Дакле, за разлику од општих правила о накнади штете, у области саобраћаја се поред одговорног лица-штетника појављује и друштво за осигурање са којим је исти закључио Уговор о обавезном осигурању, тако да оштећени свој захтев за накнаду штете може уперити и према њему било непосредно било уз утужење штетника. Ово практично значи да чак и ако осигураник изгуби права по основу закљученог уговора о осигурању (нпр. возио је у алкохолисаном стању) друштво за осигурање не може према оштећеном да истиче да није дужно да накнади причињену штету насталу том приликом. Оно ће исплатити штету оштећеном, али ће у посебном поступку регреса од штетника наплатити цео исплаћени износ са каматом као и свим евентуалним трошковима.

11.1. Закон о обавезном осигурању у саобраћају⁶⁰

Основне одредбе овог Закона по Предмету утврђивања у Члану 1 су:

Овим законом уређује се обавезно осигурање у саобраћају, оснива се Гарантни фонд, уређује се његова надлежност и начин финансирања и поверавају се јавна овлашћења Удружењу осигуравача Србије.

Врсте обавезног осигурања у саобраћају (Члан 2):

- 1) осигурање путника у јавном превозу од последица несрећног случаја;
- 2) осигурање власника моторних возила од одговорности за штету причињену трећим лицима;
- 3) осигурање власника ваздухоплова од одговорности за штету причињену трећим лицима и путницима;
- 4) осигурање власника чамаца од одговорности за штету причињену трећим лицима.

⁶⁰ www.nbs.rs (21. XII 2014.)

Под власником из става 1. овог члана подразумева се и корисник или друго лице на које је регистровано превозно средство у складу са прописима.

Осигурањем власника превозног средства од одговорности за штету нанесену трећим лицима покривене су, под условима и на начин прописан овим законом, штете које то превозно средство причини трећим лицима, независно од тога ко управља превозним средством.

Уговор и дејство о обавезном осигурању (Члан 4 и 5):

Власници превозних средстава којима се обавља јавни превоз путника и власници других превозних средстава из члана 2. став 1. овог закона, дужни су да закључе уговор о обавезном осигурању пре него што се превозно средство стави у саобраћај.

У случају покретања стечајног поступка над друштвом за осигурање, закључени уговори о обавезном осигурању остају на снази до истека времена на које су закључени.

Друштво за осигурање дужно је да закључи уговор о обавезном осигурању у складу са условима осигурања и тарифама премија који су на снази у време закључења тог уговора.

Друштво за осигурање не може одбити понуду за закључење уговора о обавезном осигурању ако уговарач осигурања прихвата услове осигурања и тарифу премија друштва за односну врсту осигурања који важе у време достављања понуде за закључење уговора о осигурању.

Услови осигурања саставни су део уговора о обавезном осигурању и друштво за осигурање дужно је да исте уручи уговарачу осигурања при закључењу уговора. Одредбе услова осигурања којима се утврђују мања права оштећених лица од права предвиђених овим законом, немају правно дејство.

Обавеза друштва за осигурање из уговора о обавезном осигурању почиње по истеку двадесет четвртог часа дана који је у исправи о осигурању наведен као почетак осигурања, а престаје по истеку двадесет четвртог часа дана који је у исправи о осигурању наведен као дан истека трајања осигурања, ако није друкчије уговорено.

Обавештавање о условима осигурања и тарифама премије (Члан 6)

Друштво за осигурање дужно је да достави Народној банци Србије услове обавезног осигурања, тарифу и премијски систем са техничким основама премије тог осигурања, најкасније 90 дана пре почетка примене, и то искључиво ради провере њихове усаглашености са прописима, актуарским начелима и правилима струке осигурања.

Друштво за осигурање истовремено доставља Народној банци Србије и мишљење овлашћеног актуара о довољности премије осигурања за трајно измирење свих обавеза из уговора о обавезном осигурању и трошкова спровођења тог осигурања, као и трогодишњи

пословни план друштва који показује довољност обрачунатих премија.

Ако Народна банка Србије утврди да услови осигурања, тарифа и премијски систем осигурања из става 1. овог члана нису сачињени у складу са прописима, актуарским начелима и правилима струке осигурања, издаје налог друштву за осигурање да их усклади са истима у року од 30 дана.

Ако Народна банка Србије изда налог из става 3. овог члана, друштво за осигурање не може примењивати услове обавезног осигурања и премијски систем тог осигурања због којих је тај налог издат, до испуњења налога из тог става.

Сума осигурања и осигурана сума (Члан 7):

Обавеза друштва за осигурање по основу обавезног осигурања ограничена је сумом осигурања, односно осигураном сумом важећом на дан настанка штетног догађаја, ако уговором о осигурању није уговорена виша сума.

Сума осигурања, односно осигурана сума из става 1. овог члана представља максималну обавезу друштва за осигурање, по једном штетном догађају.

Динарска противвредност суме осигурања, односно осигуране суме, одштетног захтева за мале штете и учешћа у штети из члана 92. став 2. овог закона, обрачунава се по средњем курсу Народне банке Србије на дан настанка штетног догађаја.

11.2. Закон о безбедности саобраћаја⁶¹

У Основним одредбама у Члану 1 пише:

Овим законом се уређују правила саобраћаја, понашање учесника у саобраћају на путу, ограничења саобраћаја, саобраћајна сигнализација, знаци и наредбе којих се морају придржавати учесници у саобраћају, услови које морају да испуњавају возачи за управљање возилима, оспособљавање кандидата за возаче, полагање возачких испита, право на управљање возилима, издавање возачких дозвола, издавање налепница за возила за особе са инвалидитетом, услови које морају да испуњавају возила, технички прегледи, испитивање и регистрација возила, посебне мере и овлашћења који се примењују у саобраћају на путу, као и друга питања која се односе на безбедност саобраћаја на путевима (у даљем тексту: безбедност саобраћаја).

Овим законом уређују се основни услови које морају испуњавати путеви у погледу безбедности саобраћаја.

Закон о безбедности саобраћаја у функцији превентиве према Закону о обавезном осигурању

⁶¹ www.mup.gov.rs (21. XII 2014.)

Закон о безбедности саобраћаја делује превентивно на Закон о обавезном осигурању пре свега својим нормама, члановима, одредбама, самим законима у смислу поштовања онога што је обавезно и прописано Законом.

Кад Закон одређује правила у саобраћају, он начину учесника у саобраћају, одређује им правила и прописе; кад Закон одређује правила и прописе о техничком стању возила, његове опреме, о томе ко управља возилом (тј. способност оног који управља), о полагању возачког испита итд.

Самим тим Закон о безбедности у саобраћају природним путем превентивно делује на Закон о обавезном осигурању.

Закључак

Ризиком се може управљати до одређених тачака, а као циљ морају бити постављене крајње максималне тачке. Ризик се не може потпуно контролисати нити потиснути. Да би ризик уопште био одређен, мора постојати барем два могућа исхода. Ако знамо сигурно да ће се губитак догодити или смо пак потпуно сигурни да до њега неће доћи, онда ризик ни не постићи. Тада нема потребе за неком стратегијом управљања, (максималном могућом) превентивом.

Наравно, поред саме неизвесности одређеног могућег исхода, потребно је да најмање један од могућих исхода буде непожељан, а то може бити губитак у општем смислу или губитак за одређеног појединца.

Можемо да закључимо да најјачи утисак који оставља генерална хипотеза тај да увек можемо наћи начина да кроз превентиву максимално могуће управљамо ризицима. Што је битно и за осигуравача и за осигураника.

Хипотеза овог рада гласи:

За онолико колико се превентива не буде поштовала и примењивала, за толико ће утицати на мању могућност управљања ризиком, тј. довести до веће опасности могућности настајања штета.

Када се генерална хипотеза рашчлани, јасно је да поштовањем Закона који у овом случају превентивно делују, можемо да управљамо ризицима и евентуалну могућност штете сведемо на минимум. Осигуравач и осигураник су у истој позицији, и једнима и другима одговара да поштују Закона и тако превентивно делују на своје добро.

Важан део овог рада се бави пожарима као ризику који наноси огромне материјалне штете и људске жртве које он односи. Самим тим, он намеће потребу комплекснијег сагледавања овог проблема и предузимања ефикаснијих мера превентивне заштите и сузбијања и онемогућавања тежих последица.

Поред огромног значаја који ватра представља за живот човека, опасност од пожара увек постоји и они су врло честа појава. Узрок скоро 90% пожара је нехат и непажња. Баш због тога превентивне мере морају бити максималне могуће, као и превентивне активности (инспекцијске службе које редовно проверавају објекте свих врста и намена, са акцентом на оне највише угрожене). Такође, људи (којима није то професија) морају бити информисани и обучени за активирање противпожарних апарата и гашење почетних пожара.

Довољно је да се поштује Закон (Закон о обавезном осигурању) и све превентивне мере ће бити испоштоване. Пре свега, радници ће бити обучени и информисани како да реагују у датом тренутку, а пре тога да поштују превентивне мере.

Закони (Закон о безбедности у саобраћају; Закон о обавезном осигурању) су донесени, самим тим за пуко и опште превентивно деловање је довољно да се поштују, када је у питању осигурање такође је важно да се осигуравач и осигураник понашају етички и одговорно.

Литература

Књиге:

- o Emmett Vaughan, Therese Vaughan, *Основни осигурања – управљање ризиком*, Мате, Загреб, 2001.
- o Јелена Кочовић, Предраг Шулејић, *Осигурање*, Економски факултет Универзитета у Београду, Београд, 2002.
- o Предраг Шулејић, Ратко Вујовић, Драган Мркшић, Небојша Жарковић, Јован Рашета, Јова МИлорадић, *Основи осигурања*, друго издање, Универзитет Сингидунум, Београд, 2009.
- o Mark S. Dofrman, *Introduction to RiskManagment*, Prentice Hall, New Jersey, 2002.
- o Ратибор Грујић, *Осигурање*, друго измењено и допуњено издање, Универзитет Браћа Карић, Београд, 2008.
- o Небојша Жарковић, *Економика осигурања*, Универзитет Сингидунум, Београд, 2008.
- o Emmett Vaughan, Therese Vaughan, *Основе осигурања и управљање ризицима*, МАТЕ, Загреб, 1995.
- o George E. Rejda, *Principles of Risik Management and Insurance*, Addison Wesley, New York, 2005.

- o Robertt P. Hartwig (2001) *The Terrorist Attacks of September 11th 2001: Impact and Implications for the Insurance Industry*
- o Синиша Остојић, *Осигурање и управљање ризицима*, Дата статус, Београд, 2007.
- o Никола Клеут, *Противпожарна превентива*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1997.
- o Ратко Вујовић и Љиљана Капицић, *Превентива у осигурању*, Универзитет Сингидунум, Београд, 2008.
- o "Службени гласник СРС", бр. 37/88, "Службени гласник РС", бр. 53/93, 67/93, 48/94, *Закон о заштити од пожара*, члан 4.
- o Слободан Самарџић, *Пожарно осигурање у систему не – животног осигурања*, Желинд, Београд, 2009.
- o Јован Ињац, Мирослав Новаковић, *средстава за гашење са тактиком гашења пожара*, Виша школа унутрашњих послова, Београд, 2001.
- o Слободан Самарџић, *Пожарно осигурање у систему не – животног осигурања*, "Дунав осигурање", Београд, 2009.

Електронски извори:

- o www.allianz.com
- o www.angliacampus.com
- o www.nbs.rs
- o www.reosiguranje.com
- o www.globalsurance.com
- o www.urr gb.com

- 0 www.nbs.rs
- 0 www.munichre.com
- 0 www.swissre.com
- 0 www.grawe.rs
- 0 www.poslovnapolitika.com
- 0 www.gradjevinarstvo.rs
- 0 www.virsistem.co.rs
- 0 <http://www.allstate.com>
- 0 www.mup.gov.rs
- 0 www.zavodsz.gov.rs

Закони:

- 0 Закон о безбедности у саобраћају
- 0 Закон о осигурању
- 0 Закон о обавезном осигурању
- 0 Закон о облигационим односима

Садржај:

1. Увод	2
1.1. Значај и актуелност истраживања	3
1.2. Полазишта предмета истраживања	3
1.3. Циљеви истраживања	3
1.4. Хипотезе истраживања	4
1.5. Методи истраживања.....	4
1.6. Структура рада.....	5
2. Појам и дефиниција осигурања.....	5
2.1. Појам осигурања	6
2.2. Дефиниција осигурања	7
2.3. Ризик	8
2.3.1. Хазард.....	12
2.3.2. Врсте ризика.....	13
2.3.3. Методи управљања ризиком.....	16
2.3.4. Ризик који је предмет осигурања.....	17
3. Развој превентиве	21
3.1. Потреба и циљеви превентивне делатности у друштву.....	22
3.2. Превентива – закони	22
3.2.1. Превентива у закону о облигационим односима	22
3.2.2. Превентива у закону о осигурању	23
4. Заинтересовани субјекти за превентиву	25
4.1. Превентивне мере на ниову државе и државних институција	26
4.2. Превентивне мере на ниову власника имовине	28
4.3. Превентивне мере на ниову осигуравача и реосигуравача.....	30
5. Место и улога превентиве у осигурању и реосигурању	33
5.1. Неки аспекти односа осигурања и превентиве	35
5.1.1. Опасност од пожара (противпожарна превентива)	35
5.1.2. Стимулисање осигураника за предузимање превентивних мера.....	37
6. Ризик од пожара	40
6.1. Пожар – процес, узрок, последице, класификација	40
6.2. Пожарни ризик и сценарио пожара.....	41

6.3. Развој пожарног осигурања и прве мере противпожарне превенције.....	42
7. Управљање ризиком од пожара	45
7.1 Правила управљања ризиком	48
7.1.1. Концепција систематске анализе ризика од пожара	49
7.2 Одлучивање о идеалним мерама заштите и процена могућих паљења и развоја пожара у почетној фази.....	50
8. Технички системи у функцији смањења ризика.....	56
8.1. Технички системи за дојаву пожара.....	56
8.2. Технички стабилни системи за гашење пожара (у функцији спречавања ширења пожара) .	58
9. Подаци о пословању друштва за осигурање.....	60
9.1 Укупна премија осигурања и решене штете (по друштвима осигурања за осигурање имовине од пожара и других опасности) од 2005. до 2009. године и прво тромесечје 2012. године	60
9.1.1. Укупна премија осигурања и решене штете за поједина осигуравајућа друштва за 2005. годину (осигурање имовине од пожара и других опасности)	60
9.1.2. Укупна премија осигурања и решене штете за поједина осигуравајућа друштва за 2006. годину (осигурање имовине од пожара и других опасности)	60
9.1.3. Укупна премија осигурања и решене штете за поједина осигуравајућа друштва за 2007. годину (осигурање имовине од пожара и других опасности)	61
9.1.4. Укупна премија осигурања и решене штете за поједина осигуравајућа друштва за 2008. годину (осигурање имовине од пожара и других опасности)	61
9.1.5. Укупна премија осигурања и решене штете за поједина осигуравајућа друштва за 2009. годину (осигурање имовине од пожара и других опасности)	62
9.1.6. Укупна премија осигурања и решене штете за поједина осигуравајућа друштва за треће тромесечје 2012. године (осигурање имовине од пожара и других опасности)	62
9.2 Закон о ванредним ситуацијама (члан 135. – Приходи фонда и обавезе које проистичу из Фонда).....	64
10. Закон о заштити од пожара	65
10.1. Основне одредбе	65
10.2. Планирање и организовање заштите од пожара	67
10.3. Мере заштите од пожара.....	69
11. Закон о обавезном осигурању	72
11.1. Закон о обавезном осигурању у саобраћају	72
11.2. Закон о безбедности саобраћаја.....	74
Закључак.....	76

